

บทที่ 5

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของเมืองลำพูน: การจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากบริบททางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเมืองลำพูน ที่มีความเป็นมายาวนานทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการร่วมมือเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน จากข้อมูลทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนทำให้พบว่าปัจจุบันชุมชนเมืองลำพูนกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม ผู้ศึกษาจึงได้มุ่งมาที่ประเด็นความคิดเห็นของผู้อยู่อาศัยในชุมชนต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน และการตอบสนองของชุมชนต่อสถานการณ์ดังกล่าว โดยได้ศึกษาจากการรวบรวมแบบสอบถาม แบบนำสัมภาษณ์ การพูดคุยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการตั้งสมมุติฐานถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย ดังนั้นจึงใช้สถิติวิเคราะห์ในการทดสอบสมมุติฐาน โดยได้นำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน: ปัญหาและสาเหตุ

ในการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน ได้ใช้วิธีการศึกษาโดยการรวบรวมความคิดเห็นด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมจากแบบสอบถาม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการรวบรวมข้อมูลคือ ประชาชนทั่วไปจากทั้ง 15 ชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูน จำนวน 278 คน จาก 278 หลังคาเรือน ตลอดจนสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน ตัวแทนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เจ้าหน้าที่รัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอในรูปของความเรียงประกอบตารางแสดงผลการศึกษา ซึ่งพบว่า

5.1.1 สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนประสบ

จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่ชุมชนเมืองลำพูนกำลังประสบในปัจจุบันนี้มีปัญหาสำคัญอยู่ 3 ด้าน คือ ปัญหามลภาวะทางอากาศ อันได้แก่ ฝุ่นละออง ก๊าซพิษของทั้งยานพาหนะ สถานประกอบการ กับกลิ่นเหม็นจากขยะและน้ำเน่าขัง คิดเป็นร้อยละ 20.1 โดยเฉพาะฝุ่นละอองและควันพิษจากการจราจรนั้น จากข้อมูลสถิติทาง

สิ่งแวดล้อมของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ.2543 พบว่า ความเข้มข้นของก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ในช่วงเวลาเร่งด่วน บริเวณถนนสายหลักและย่านสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ย 1.0 มก./ลบ.ม. และฝุ่นขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน มีค่าเฉลี่ย 104.6 คมก./ลบ.ม. ซึ่งสามารถทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้หากสะสมในร่างกายเป็นเวลานาน

รองลงมาคือ ปัญหาขยะและปัญหามลภาวะทางน้ำ คิดเป็นร้อยละ 15.8 เท่ากัน โดยปัญหาขยะที่เกิดขึ้น แม้ว่าจะได้ริเริ่มรณรงค์ในการคัดแยกขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ปริมาณขยะลดลงเหลือประมาณ 15 ตันต่อวัน จากในอดีตที่เทศบาลเมืองลำพูน มีขยะมูลฝอยประมาณ 25 ตันต่อวัน (เทศบาลเมืองลำพูน, 2544) แต่ชุมชนก็ยังประสบกับปัญหาขยะอยู่ แต่เปลี่ยนรูปแบบจากเดิมที่เคยมีปัญหาขยะล้นเพราะไม่มีที่กำจัดขยะมาเป็นปัญหาในรูปแบบของ ปัญหาขยะที่ล้นถังเพราะถังขยะที่เทศบาลจัดหาให้ขนาด 20 ลิตรเล็กเกินไป และยังทำให้เกิดปัญหาสุนัขคุ้ยเขี่ยขยะได้ โดยเฉพาะขยะที่ครัวเรือนจัดเก็บไม่มิดชิด และปัญหาการทิ้งขยะไม่เป็นที่ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามกล่าวว่า เกิดจากกลุ่มบุคคลภายนอกชุมชนมากกว่าคนในชุมชนเอง

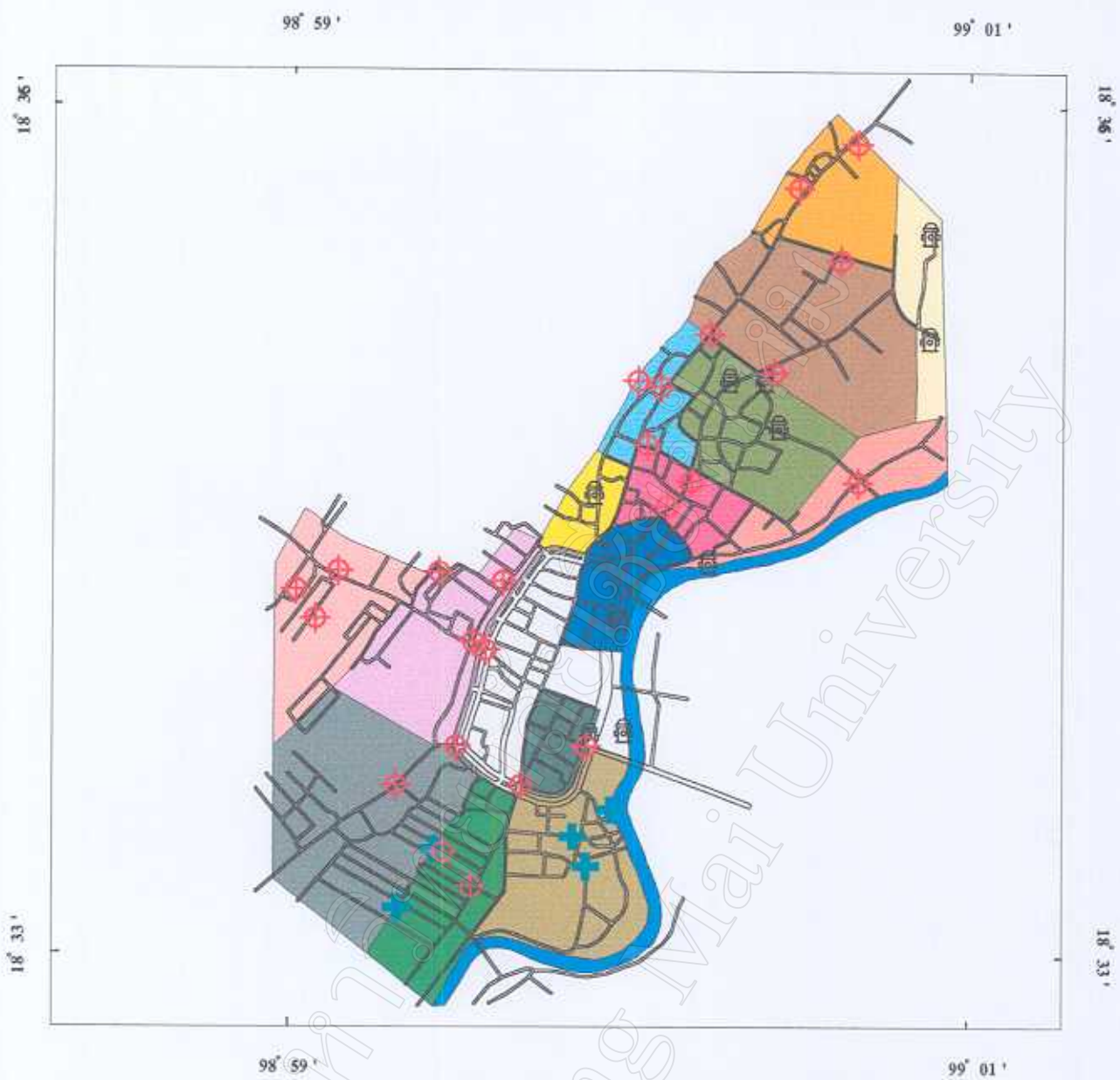
ส่วนปัญหามลภาวะทางน้ำ สำหรับแม่น้ำกวังปัญหาคูณภาพน้ำเกิดจากการสะสมของเสียและสิ่งปฏิกูลในลำน้ำ ทำให้ตรวจพบแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์ม และค่าความสกปรกในรูปบีโอดีสูง โดยเฉพาะฤดูแล้ง แม่น้ำกวังมีปริมาณน้ำน้อยทำให้เกิดการเน่าเสียอยู่บ่อย ๆ ซึ่งจากการตรวจสอบของกรมควบคุมมลพิษ (2544) พบว่า คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ค่าออกซิเจนละลายน้ำ (DO) มีเพียง 4.5 มก./ล. ส่วนปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) เท่ากับ 2.3 มก./ล. แบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์ม 16,400 เอ็ม พี เอ็น/100 มล. ซึ่งสูงกว่ามาตรฐานน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือน นอกจากนี้แล้วยังมีปัญหาขยะและวัชพืชน้ำอยู่ทั่วไป ซึ่งทางสิ่งแวดล้อมจะเรียกปัญหานี้ว่า Cultural eutrophication คือการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของพืชน้ำอันเนื่องมาจากการมีธาตุอาหารมากเกินไปจากการทิ้งของเสียลงในน้ำ

โดยเมื่อพิจารณาชุมชนย่อยทั้ง 15 ชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งในด้านของสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา ความรุนแรงของปัญหาและผลกระทบ โดยปัญหาสิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชนย่อยสามารถสรุปได้ดังตาราง 5.1

ตาราง 5.1 ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบในชุมชนเมืองลำพูนตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชุมชน	ปัญหาหลัก		ปัญหารอง	
	ปัญหา	จำนวน (ร้อยละ)	ปัญหา	จำนวน (ร้อยละ)
1.ชุมชนไก่อ่แก้ว	ขยะและมลภาวะทางอากาศ	21.4	น้ำขังและ สาหร่ายปนโภคชำระ	14.3
2.ชุมชนสันป่ายางหลวง	มลภาวะทางอากาศ	35.7	มลภาวะทางน้ำ	28.6
3.ชุมชนบ้านท่า – ท่านาง	ขยะ	27.8	มลภาวะทางอากาศ	16.7
4.ชุมชนประตูลี้	มลภาวะทางอากาศ	24.1	มลภาวะทางน้ำ	17.2
5.ชุมชนพระคงธานี	ขยะ	44.4	การจราจร	22.2
6.ชุมชนสันป่ายางหนอง	มลภาวะทางอากาศและเสียง	33.4	ขยะ	16.7
7.ชุมชนจอมเทวี	มลภาวะทางอากาศและเสียง	23.6	การจราจร	11.8
8.ชุมชนมหาวัน	มลภาวะทางอากาศ	26.3	มลภาวะทางน้ำ	21.1
9.ชุมชนหนองส้าง	มลภาวะทางอากาศ	66.7	น้ำท่วมขัง	33.3
10.ชุมชนช้างม้อง	ขยะและมลภาวะทางอากาศ	17.4	การจราจรและ เสียงดังรบกวน	13.0
11.ชุมชนท่าขาม – บ้านฮ่อม	มลภาวะทางอากาศ	28.6	การจราจร	14.3
12.ชุมชนสันดอนรอม	มลภาวะทางน้ำและจราจร	26.7	สาหร่ายปนโภคชำระ	20.0
13.ชุมชนสวนดอก	มลภาวะทางอากาศ	26.7	มลภาวะทางน้ำ	20.0
14.ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ	ขยะ	20.0	เสียงดังรบกวน	16.7
15.ชุมชนบ้านหลวง	มลภาวะทางน้ำ	47.4	ขยะ	15.8

จากตาราง 5.1 จะเห็นว่า สถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่ชุมชนเมืองลำพูนกำลังประสบ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ ปัญหามลภาวะทางอากาศ รองลงมาคือปัญหาขยะ และปัญหามลภาวะทางน้ำ ส่วนปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ที่พบ ได้แก่ ปัญหาการจราจร ปัญหาสาหร่ายปนโภคชำระหรือขาดแคลน ปัญหาเสียงดังรบกวน และปัญหาน้ำท่วมขัง ซึ่งจากการสอบถามผู้นำชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน ประกอบกับการสำรวจพื้นที่เมืองลำพูนเพิ่มเติมถึงบริเวณที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังกล่าวใน แต่ละชุมชนย่อย สามารถนำมากำหนดบริเวณที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชนเมืองลำพูน (ดังภาพ 5.1) โดยจำแนกตามชุมชนย่อยได้ดังตาราง 5.2

ภาพ 5.1 บริเวณที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชนเมืองสำทูน

สัญลักษณ์

- บริเวณที่มีปัญหามลพิษทางอากาศ
- บริเวณที่มีปัญหาหะยะ
- บริเวณที่มีปัญหาน้ำเน่าเสีย

ถนน

- ถนนหลวง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง-ท่าบาง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง-หนอง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง
- ถนนสายปายหลวง

400 0 400 เมตร

ตาราง 5.2 บริเวณที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูนจำแนกตามปัญหาและชุมชนย่อย

ชุมชน	ปัญหา	บริเวณที่เกิดปัญหา
1.ชุมชนไก่อั่ว	ขยะ	ริมถนนคูช้าง, ริมถนนสันป่ายาง, ฌาปนสถานคูช้าง
	มลภาวะทางอากาศ	เตาเผาขยะในฌาปนสถานคูช้าง
2.ชุมชนสันป่ายางหลวง	มลภาวะทางอากาศ	คูน้ำหน้าวัดสันป่ายางหลวง, ท่อระบายน้ำในชุมชน ริมถนนสันป่ายาง
3.ชุมชนบ้านท่า – ท่านาง	ขยะ	ริมสองฟากถนนและริมฝั่งแม่น้ำกวังตั้งแต่หน้าวัดช้างรอง ถึงสะพานท่าขาม
4.ชุมชนประตูลี้	มลภาวะทางอากาศ	บริเวณหอพักในซอย 3 ถนนสนามกีฬา, บริเวณตลาด สินค้า(ผัก)ในซอย 4 ถนนสนามกีฬา
5.ชุมชนพระคงธานี	ขยะ	ริมสองฟากถนนพระคงธานี
6.ชุมชนสันป่ายางหนอง	มลภาวะทางอากาศ และเสียง	ร้านรับบริการซ่อมรถในชุมชน
7.ชุมชนจามเทวี	มลภาวะทางอากาศ และเสียง	หน้าโรงเรียนมงคลวิทยา, ท่อระบายน้ำในซอย 9 ถนนจามเทวี, โรงฆ่าสัตว์เทศบาล
8.ชุมชนมหาวัน	มลภาวะทางอากาศ	แยกมหาวันสายนอกและสายใน, โรงน้ำแข็งในชุมชน, ลำเหมืองในซอย 6 ถนนจามเทวี
9.ชุมชนหนองเต็ง	มลภาวะทางอากาศ	แยกประตูป่าและแยกจักรคำ, กลิ่นจากท่อระบายน้ำตั้งแต่ ถนนเจริญตาถึงหน้าสถานีรถไฟ
10.ชุมชนช่างฆ้อง	ขยะ	แม่น้ำกวัง
	มลภาวะทางอากาศ	กลิ่นควันจากนิคมอุตสาหกรรมลำพูน, ฝุ่นดินจากการ ปรับปรุงถนนในชุมชน
11.ชุมชนท่าขาม – บ้านอ้อม	มลภาวะทางอากาศ	บริเวณแยกชมพูท และแยกท่าขาม
12.ชุมชนสันดอนรอม	มลภาวะทางน้ำ	ปลายลำเหมืองที่แบ่งชุมชนประตูลี้และชุมชนสันดอนรอม
	การจราจร	หน้า ร.ร.ส่วนบุญ ใหญ่ป้อมปี วิทยาลัยเทคนิคลำพูน และ แยกโค้งครุบา
13.ชุมชนสวนดอก	มลภาวะทางอากาศ	คลองเหมืองจำแด้, ถนนเจริญราษฎร์, ถนนเทศบาล
14.ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ	ขยะ	บริเวณแยกบ่อนไก่หน้าสถานีรถไฟ, ริมถนนวังทองใน ชุมชน
15.ชุมชนบ้านหลวย	มลภาวะทางน้ำ	แม่น้ำกวัง, ท่อระบายน้ำในชุมชนบริเวณหลังวัดบ้านหลวย และฌาปนสถานบ้านหลวย, หลังร้านอาหารเรือนแพ

จากสภาพปัญหาดังที่ได้แสดงมาแล้วนั้น พบว่าในด้านความรุนแรงของปัญหาจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางจากแหล่งกำเนิดของปัญหาในแต่ละพื้นที่ และช่วงเวลาที่เกิดปัญหา กล่าวคือ

1) ในด้านปัญหามลภาวะทางอากาศและเสียง พบว่าจะประสบกับชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้ถนนสายหลักของเมือง ได้แก่ ชุมชนประตูสี่ ชุมชนมหาวัน ชุมชนสันดอนรอม ชุมชนจามเทวี ชุมชนหนองแสง ที่ตั้งบริเวณถนนสายเชียงใหม่ – ลำพูน ลำพูน – สันป่าตอง ลำพูน – ป่าซาง และใกล้ถนนกระจายการจราจร อันได้แก่ ถนนเจริญราษฎร์ ถนนรอบเมืองนอกและใน และถนนจามเทวี โดยช่วงเวลาที่มักเกิดปัญหา ได้แก่ ช่วงเวลาระหว่าง 7.00 – 9.00 และ 16.00 – 18.00 น. ซึ่งเป็นช่วงก่อนเข้าเรียนและหลังเลิกเรียนหรือเลิกงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2542) ที่ได้สำรวจปริมาณการจราจรบนถนนสายสำคัญในเขตเมืองลำพูนในช่วงโมริบเร่งเช้า (7.00 – 8.00) และเย็น (17.00 – 18.00) พบว่ามีปริมาณการจราจรในช่วงโมริบเร่งเช้าและเย็น ระหว่าง 1600 คัน/ชม. ถึง 2900 คัน/ชม. ส่วนสถานที่ที่มีปัญหาการจราจรนั้นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าบริเวณหน้าสถานศึกษา ย่านธุรกิจการค้า และสี่แยกสัญญาณไฟต่าง ๆ มีปัญหาการจราจรมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน้าโรงเรียนจักรคำคณาทร โรงเรียนสวนบุญอุปถัมภ์ โรงเรียนมงคลวิทยา ตลาดสดเทศบาล และแยกมหาวัน

ส่วนมลภาวะทางอากาศที่ไม่ใช่สาเหตุจากการจราจร มักจะเกิดขึ้นบริเวณชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำเสีย เช่น ชุมชนช่างฆ้อง ชุมชนบ้านหลวย ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำกว๋ ส่วนชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งกำเนิดเสียง จำพวกเครื่องจักรเครื่องมือต่าง ๆ เช่น โรงน้ำแข็ง ได้แก่ ชุมชนมหาวัน ส่วนชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งกำเนิดควันทันอื่น ๆ เช่น เตาเผาศพและเตาเผาขยะ ได้แก่ ชุมชนไก่อั่ว สำหรับช่วงเวลาที่เกิดปัญหา ได้แก่ ช่วงฤดูแล้งที่แม่น้ำกว๋มีปริมาณน้ำน้อย ช่วงที่มีการเผาศพ หรือมีลมพัดพาเอากลิ่นควันทันต่าง ๆ เข้ามารวมถึงช่วงเวลาทำการของโรงงานและสถานประกอบการต่าง ๆ

2) ในด้านปัญหาขยะในเขตเมืองลำพูน มักจะเกิดขึ้นบริเวณริมสองฟากถนนกระจายการจราจร และในตรอกซอยต่าง ๆ ที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่น ได้แก่ ถนนคู่ช้างในชุมชนไก่อั่ว ถนนพระคงฤาษีในชุมชนพระคงฤาษี ถนนจิตวงศ์พันธุรังสรรค์ในชุมชนช่างฆ้อง ถนนวังทองในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ถนนสนามกีฬาในชุมชนประตูสี่ ที่มีบ้านเรือนหนาแน่นและมีหอพักหรือแฟลตอยู่หลายแห่ง แต่มีถังขยะรองรับน้อย ตรอกซอยเล็ก ๆ เหล่านี้หลายแห่งมีปัญหาขยะตกค้างเนื่องจากรถเก็บขนขยะของเทศบาลไม่สามารถเข้าไปถึง นอกจากนี้บางชุมชนก็มีผู้ที่อยู่อาศัยนอกเขตเทศบาลนำขยะจากภายนอกมาทิ้งในเขตเทศบาล เช่น ชุมชนหน้าสถานีรถไฟที่อยู่ใกล้นิคมอุตสาหกรรมลำพูนมากที่สุด ซึ่งบริเวณใกล้เคียงชุมชนมีหอพักอยู่หลายแห่ง และผู้อยู่อาศัยในหอพักมักจะนำขยะมาทิ้งในถังขยะในชุมชน โดยช่วงเวลาที่เกิดปัญหาขยะต้น ได้แก่ ช่วงเวลาเร่ง

ในเวลาเช้าที่ผู้อยู่อาศัยในหอพักต้องออกไปทำงานและนำขยะออกมาทิ้งด้วย ตลอดจนช่วงที่ชุมชนมีงานบุญหรืองานเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ งานเทศกาลลำไย ประเพณีลอยกระทง งานปอยหลวง เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะมีขยะจากชุมชนแล้วยังมีขยะจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในเทศกาลดังกล่าวด้วย ส่วนช่วงเวลาที่มีปัญหากลิ่นเหม็นจากขยะ ได้แก่ ช่วงฤดูฝนที่ขยะและน้ำขยะจะส่งกลิ่นเหม็นรบกวนผู้อยู่อาศัยในชุมชน

3) ในด้านปัญหามลภาวะทางน้ำนั้น พบว่า เกิดขึ้นหลายแห่งในชุมชน ทั้งในแม่น้ำกวัง ลำเหมืองต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนท่อระบายน้ำที่รองรับน้ำทิ้งจากครัวเรือนในชุมชน ซึ่งบริเวณที่เกิดปัญหาคือบริเวณชุมชนที่อยู่ใกล้ลำเหมืองและแม่น้ำกวัง ได้แก่ ชุมชนประตูลี้และชุมชนสันดอนรอม ที่น้ำเน่าเสียในลำเหมืองไหลผ่านกลางชุมชน ชุมชนจามเทวีที่มีโรงฆ่าสัตว์เทศบาลอยู่ในชุมชน ซึ่งน้ำทิ้งของโรงฆ่าสัตว์มีกลิ่นเหม็นและสกปรก ชุมชนบ้านหลวงและชุมชนช่างฆ้องที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำกวัง ซึ่งต้องรองรับของเสียจากชุมชนต่าง ๆ และย่านธุรกิจการค้าในเขตเมืองโดยไม่ผ่านการบำบัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นภาพรณ ฝันดี (2544) ที่ระบุว่าแม่น้ำกวังบริเวณที่ต้องรองรับน้ำเสียจากท่อระบายน้ำทิ้งของเทศบาลเมืองลำพูน และบริเวณที่รองรับน้ำทิ้งจากนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ นั้นเน่าเสียมาก แสดงให้เห็นว่าน้ำทิ้งจากการประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรมและน้ำทิ้งจากแหล่งชุมชน มีผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ และยังพบว่าระยะเวลาที่ปัญหาน้ำเสียเกิดขึ้นมักเป็นช่วงฤดูแล้ง ซึ่งน้ำในแม่น้ำมีปริมาณน้อยทำให้คุณภาพน้ำของแม่น้ำอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ

จากการศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน พบว่า ในระดับชุมชนนั้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่พบ ได้แก่ ปัญหามลภาวะทางอากาศ ปัญหาขยะ และปัญหามลภาวะทางน้ำ ซึ่งการประสพกับปัญหาดังกล่าวนั้น พบว่า เป็นไปตามแนวความคิดเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมและระดับของพื้นที่ ที่เสนอขึ้นโดย Bartone et al. (1994) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นระดับทางพื้นที่และระดับของปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเมือง ที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามขนาดของพื้นที่ ระบุว่า ในระดับชุมชนนั้นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบได้แก่ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหากองขยะ ปัญหาน้ำท่วม ปัญหามลภาวะทางอากาศและเสียง และภัยธรรมชาติ

5.1.2 สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมืองลำพูน

จากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเมืองลำพูนเห็นว่าปัญหานั้น ผู้ศึกษาได้ค้นหาสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองลำพูน ทั้งโดยการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างและการสัมภาษณ์กลุ่มคณะกรรมการชุมชน รวมถึงเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองลำพูน ถึงแหล่งกำเนิดของมลภาวะและสาเหตุ ซึ่งส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดยปัญหาสิ่งแวดล้อมแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นดังหัวข้อข้างต้นนั้น สามารถจำแนกตามสาเหตุได้ (ตาราง 5.3) คือ

ตาราง 5.3 สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนจำแนกตามปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	สาเหตุหลักของปัญหา	สาเหตุอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
1.มลภาวะทางอากาศ	ฝุ่นควันและกลิ่นเหม็นจากท่อไอเสียจากการจราจรและการขนส่ง, ปริมาณการจราจรที่สูงในช่วงโมรริบเร่งเช้าและเย็น	ฝุ่นควันที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรม และสถานประกอบการในชุมชน, กลิ่นเหม็นจากขยะและการเผาขยะ, กลิ่นน้ำเน่าขังในท่อระบายน้ำ
2.ปัญหาขยะ	คนในชุมชนมากขึ้น และการขาดวินัยในการทิ้งขยะ	การจัดเก็บของเทศบาลไม่ทั่วถึงทำให้เก็บขยะไม่หมด, คนนอกชุมชนนำขยะเข้ามาทิ้ง, บางบริเวณไม่มีถังขยะ, ถังขยะมีขนาดเล็กเกินไป
3.น้ำเน่าเสีย	น้ำทิ้งจากครัวเรือนและจากสถานประกอบการในชุมชน	น้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม และหอพักโดยรอบนิคมอุตสาหกรรม, ขยะและน้ำที่ขังในท่อระบายน้ำจนอุดตัน
4.ปัญหาสาธารณสุขโรคระบาด/ไม่เพียงพอ	สาธารณสุขถูกทำลายทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่น รถยนต์ทับท่อประปาแตก, วัชรุ่มทำลาย, การปรับปรุงถนนและท่อระบายน้ำรอบเมืองของเทศบาลเมืองลำพูน	เทศบาลไม่มีงบประมาณเพียงพอในการซ่อมแซมความเสียหาย, เจ้าหน้าที่มีน้อยทำให้การควบคุมทำได้ไม่ทั่วถึง
5.ปัญหาน้ำท่วม/น้ำขัง	การระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพ	พื้นที่อยู่อาศัยต่ำกว่าถนน, ฝนตกหนัก, ท่อระบายน้ำอุดตัน, การก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรอบเมือง, ลำเหมืองดินเงินมีวัชพืชขึ้นรกและระบายน้ำไม่ดี

ตาราง 5.3 สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนจำแนกตามปัญหาสิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	สาเหตุหลักของปัญหา	สาเหตุอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
6.ปัญหาอื่น ๆ 6.1 การจราจรและการขนส่ง	จำนวนยานพาหนะที่เพิ่มขึ้น, การจราจรบนผิวจราจรบริเวณย่านการค้า, การตัดข้ามบริเวณพื้นที่โรงเรียน	ขาดที่จอดรถในชุมชน, การตั้งวางขายสินค้าบนทางเท้า, ปัญหาอุบัติเหตุ, ถนนแคบและไม่เพียงพอ, การขาดวินัยจราจรของผู้ขับขี่, การใช้จักรยานและการเดินเท้ายังจำกัดในกลุ่มเล็ก ๆ, ขาดการประชาสัมพันธ์แนะนำระบบรถโดยสารสาธารณะ
6.2 มลภาวะทางเสียง	เสียงดังจากยานพาหนะที่ขาดการควบคุม	เครื่องจักรในสถานประกอบการ, การเปิดเครื่องเสียงของร้านค้า, เสียงตามสายของเทศบาลที่เปิดพร่ำเพรื่อ

ปัญหามลภาวะทางอากาศและเสียง มีสาเหตุสำคัญมาจากแหล่งกำเนิดที่เคลื่อนที่ได้ในเขตชุมชนเมืองลำพูน อันได้แก่ ยานพาหนะต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีการจราจรหนาแน่น เช่น หน้าโรงเรียนสวนบุญโยปถัมภ์ในชุมชนสันดอนรอม หน้าโรงเรียนจักรคำคณาทรในชุมชนสันป่าข่างหน่อม เป็นต้น ประกอบกับบริเวณทั่วไปในชุมชนมีปริมาณฝุ่นละอองค่อนข้างมาก เนื่องจากการขุดถนนเพื่อฝังท่อประปาตามโครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำทิ้งของเทศบาลเมืองลำพูน ส่วนมลพิษทางอากาศจากแหล่งที่อยู่กับที่สำคัญ ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมที่มีอยู่ถึง 9 แห่งในเขตเมืองลำพูน การเผาถางแจ้ง น้ำเน่าขังตามท่อระบายน้ำและลำเหมืองต่าง ๆ นอกจากนี้การอยู่อาศัยติดกับพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูนทำให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนหน้าสถานีรถไฟและชุมชนหนองแสง ต้องประสบปัญหาจากสารมลพิษต่าง ๆ เช่น ฝุ่นละออง และสารเคมี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเสียงดังรบกวนจากยานพาหนะต่าง ๆ ที่มักจะพบในเขตที่มีการจราจรหนาแน่น และสถานประกอบการ เช่น ร้านคาราโอเกะ ร้านอาหาร โรงน้ำแข็งในชุมชนมหาวัน ร้านซ่อมรถในชุมชนท่าขาม - บ้านฮ่อม และชุมชนสันป่าข่างหน่อม ตลอดจนในชุมชนสวนดอกและชุมชนประดู่ ตลอดจนเสียงดังจากบ้านเรือน เช่น การเปิดเครื่องเสียงที่ดังเกินควร รวมถึงเสียงดังจากรถโฆษณาสินค้าต่าง ๆ ที่วิ่งผ่านภายในชุมชนอีกด้วย

ปัญหาขยะ ซึ่งประกอบด้วย ปัญหาขยะกลาดเกลื่อนในบริเวณต่าง ๆ ในชุมชน ปัญหากลิ่นเหม็นจากน้ำชะขยะ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะ จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มคณะกรรมการชุมชน พบว่า ปัญหาขยะมีสาเหตุสำคัญมาจากการทิ้งขยะไม่เป็นที่ เช่น ทิ้งลงใน

แม่น้ำ ลำคลอง ที่สาธารณะ ฯลฯ รวมถึงคนนอกชุมชนนำขยะมาทิ้งในชุมชน ปัญหาน้ำชะขยะ และขยะที่กองทิ้งไม่เป็นที่เป็นทาง โดยเฉพาะในแง่ของการปนเปื้อนของน้ำในแหล่งน้ำที่อยู่ใกล้เคียงดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหามลพิษขึ้นในหลายชุมชน ดังจะเห็นได้จากผลการตรวจสอบคุณภาพน้ำของกรมควบคุมมลพิษที่กล่าวแล้วในหัวข้อ 5.1 ส่วนปัญหาการจัดการขยะ อาทิเช่น ภาชนะรองรับขยะไม่เพียงพอ ภาชนะมีขนาดเล็กเกินไป การตั้งภาชนะรองรับขยะในที่ที่เก็บขนยาก ตลอดจนปัญหาการหาสถานที่กำจัดขยะไม่ได้นั้น มีสาเหตุมาจากการดำเนินงานของเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปัญหาด้านงบประมาณ

ปัญหามลภาวะทางน้ำ ซึ่งประกอบด้วยปัญหาน้ำเน่าเสีย ขยะและวัชพืชน้ำ จากการสอบถามและการสำรวจในพื้นที่ศึกษา พบว่า มีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ สาเหตุแรกมาจากการขยายตัวของชุมชน ทำให้มีน้ำทิ้งจากที่พักอาศัยมากขึ้น โดยลักษณะการระบายน้ำทิ้งของบ้านเรือนและหอพักที่พบจากการสอบถามและการสังเกต ส่วนใหญ่เป็นการปล่อยลงพื้นดินมากที่สุด รองลงมาเป็น การปล่อยลงท่อระบายน้ำของเทศบาล ในขณะที่มีการปล่อยลงลำเหมืองหรือปล่อยลงแม่น้ำกวังโดยตรงมีน้อยที่สุดแต่ก็ยังพบว่ามีให้เห็นอยู่บ้าง โดยเฉพาะในชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำ เช่น ชุมชนช่างฆ้อง ชุมชนบ้านหลวง นอกจากนี้ยังมีน้ำทิ้งที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน อาทิ โรงพยาบาล ตลาดสด โรงฆ่าสัตว์ ร้านค้าและสถานบริการต่าง ๆ เนื่องจากชุมชนและสถานประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย จึงมีการปล่อยน้ำเสียจากท่อระบายลงสู่แม่น้ำกวังและลำเหมืองโดยตรง โดยพบว่าในเขตเมืองลำพูนมีจุดระบายน้ำทิ้งทั้งหมด 4 จุด จุดที่ 1 คือปลายท่อระบายน้ำเสียจากถนนช่างฆ้อง (ถนนผ่านหน้าที่ทำการเทศบาล) จุดที่ 2 คือปลายท่อระบายน้ำจากถนนไชยมงคล จุดที่ 3 คือปลายท่อระบายน้ำจากถนนบ้านหลวง (ใกล้กับที่ทำการประปาลำพูน) จุดที่ 4 คือปลายท่อน้ำเสียใกล้สนามกีฬาลำพูน ซึ่งจุดระบายน้ำทิ้งทั้ง 4 จุดดังกล่าว เป็นจุดรวบรวมน้ำเสียที่รวบรวมได้จากพื้นที่ชุมชนเมืองลำพูนตามท่อระบายน้ำทิ้ง ที่ปลายท่อได้ปล่อยให้น้ำเสียไหลลงสู่แม่น้ำกวังโดยไม่ผ่านการบำบัด สาเหตุที่สองเป็นน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูน ซึ่งประกอบด้วย โรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ทั้งโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ด้านเกษตร โรงงานผลิตเครื่องหนัง โรงงานผลิตอาหารสัตว์ โรงงานผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นว่า ขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมระบบการบำบัดน้ำเสีย ทำให้น้ำที่ผ่านการบำบัดจากโรงงานมีคุณภาพต่ำ สำหรับโรงงานที่อยู่นอกนิคมอุตสาหกรรมบางโรงงานมีระบบบำบัดน้ำเสีย แต่บางโรงงานไม่มีหรือมีแต่ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะบำบัดน้ำทิ้งให้ได้มาตรฐาน ดังนั้นน้ำเสียเหล่านี้จึงถูกระบายลงสู่แม่น้ำกวังซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของชุมชนเมืองลำพูนที่ในอดีตประชาชนได้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค แต่การรองรับน้ำเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงานทำให้แม่น้ำกวังประสบปัญหาน้ำมีคุณภาพต่ำ

ปัญหาสาธารณูปโภค ในเขตชุมชนเมืองลำพูนประสบปัญหาการขาดแคลนสิ่งบริการ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการบางประเภท โดยเฉพาะในบริเวณชุมชนที่เกิดขึ้นใกล้ถนนอุตสาหกรรมลำพูน ซึ่งการขาดแคลนสิ่งบริการดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำสะอาด ขาดการบริการกำจัดขยะ และขาดการบริการระบายของเสีย ทำให้บริเวณดังกล่าวเกิดปัญหาด้านภาวะมลพิษ รวมทั้งทำให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่ได้รับความสะดวก และยังประสบกับปัญหาสาธารณูปโภคชำรุด ซึ่งเกิดจากการทำลายของคนเป็นสาเหตุหลักทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ซึ่งคนเหล่านี้ขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพย์สินของสาธารณะ อันเนื่องจากการที่คนเหล่านี้ที่มาอยู่ใหม่ขาดความผูกพันกับพื้นที่และไม่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนที่อยู่โดยรอบ ประกอบกับความคึกคะนองอาจเนื่องมาจากการดื่มสุรา ตามหอพักหรือร้านค้าที่ตั้งเรียงรายให้บริการอยู่มากมาย จึงไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบจากความเสียหายของทรัพย์สินสาธารณะที่จะเกิดขึ้นกับส่วนรวม

ปัญหาน้ำท่วมขัง ชุมชนเมืองลำพูนประสบปัญหานี้มากที่สุดในช่วงที่มีน้ำท่วมจากเหตุการณ์ฝนตกหนักติดต่อกัน 2 วันคือ วันที่ 11 - 12 เดือนสิงหาคม พ.ศ.2544 ซึ่งหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวพบว่า เกิดปัญหาน้ำท่วมขังในเขตเทศบาลตั้งแต่ วันที่ 12 - 19 สิงหาคม โดยเฉพาะในบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ต่ำกว่าผิวถนน โดยชุมชนที่ได้รับผลกระทบมากได้แก่ ชุมชนสวนดอก ชุมชนช่างฆ้อง ชุมชนพระคงญาติ ชุมชนบ้านท่า - ท่านาง ชุมชนไก่อั่ว ชุมชนสันป่ายางหลวง และชุมชนบ้านหลวง ส่วนชุมชนที่ได้รับผลกระทบบางส่วน ได้แก่ ชุมชนสันป่ายางหน่อม ชุมชนหนองเส้ง และชุมชนสันดอนรอม นอกเหนือจากนี้ไม่ได้รับผลกระทบ (เทศบาลเมืองลำพูน, 2544) แต่ในการพิจารณาด้านสาเหตุของปัญหา พบว่า ปัญหานี้จะเกิดขึ้นจากการระบายน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพในชุมชน ทั้งจากท่อระบายน้ำที่อุดตันและจากลำเหมืองที่ตื้นเขิน เพราะไม่มีการขุดลอก และหลายครัวเรือนที่ไม่มีท่อระบายน้ำ เพราะอาศัยการระบายลงดินโดยตรง ทำให้น้ำไหลช้าและน้ำขังเป็นเวลานาน

ปัญหาจราจรและการขนส่ง ซึ่งประกอบด้วย ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งบนถนนบางสาย พบว่า มีสาเหตุสำคัญมาจาก จำนวนยานพาหนะที่เพิ่มขึ้น การจอดรถบนผิวจราจรบริเวณย่านการค้า การติดขัดบริเวณพื้นที่โรงเรียน การตั้งวางขายสินค้าบนผิวจราจร ทำให้ผู้ใช้ทางต้องเดินบนผิวจราจร โดยเฉพาะบริเวณตลาดสดเทศบาล ตลาดประตูสี่ โรงเรียนเทศบาลประตูสี่ โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ วิทยาลัยเทคนิคลำพูน และโรงเรียนมงคลวิทยา

ในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูนนั้น หากได้พิจารณาตามสาเหตุของปัญหาแล้ว จะสามารถช่วยให้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชนและช่วยให้ชุมชนจัดการกับปัญหาได้ตรงจุดมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลืองจากการแก้ไขปัญหานั้นที่ไม่ตรงจุด และเป็นที่ยังพอใจของชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามในการแก้ไขปัญหานี้ ชุมชนควรเป็นผู้ริเริ่มหรือ

นำเสนอปัญหาแก่หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เพราะในบางขั้นตอนหรือกระบวนการจำเป็นต้องอาศัยงบประมาณหรือความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนด้วย

5.1.3 ความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมืองลำพูน

จากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองลำพูน ผู้ศึกษาได้มีการศึกษาเพิ่มเติมถึงความรุนแรงและผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าว จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไปที่อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งพบว่า ในด้านความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงในระดับปานกลาง กล่าวคือ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ เนื่องจากทำให้เกิดกลิ่นเหม็น เกิดความรำคาญ เกิดความเครียด เกิดการระคายเคืองดวงตาและผิวหนัง และเกิดโรคในระบบทางเดินหายใจ แม้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะมีความคิดเห็นว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงไม่มากและไม่กว้างขวาง เพราะจะเกิดขึ้นเฉพาะบ้านเรือนบริเวณที่อยู่ใกล้แหล่งกำเนิดมลพิษ เช่น ใกล้แม่น้ำ ลำเหมือง ใกล้สถานประกอบการ ใกล้ถนนที่มีการจราจรคับคั่ง และเกิดผลกระทบต่อคนที่สุขภาพไม่ดี เช่น คนชรา คนป่วย หรือเด็ก เท่านั้น แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวก็บั่นทอนสุขภาพของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน และอาจกล่าวได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทำให้พวกคนชายขอบของสังคมที่อยู่ในสถานะที่เปราะบางต่อการได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อย่างไรก็ตามโดยรวมแล้วผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ประสบกับผลกระทบทางด้านสุขภาพจากปัญหาสิ่งแวดล้อมมากนัก

ในส่วนของผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น สามารถจำแนกออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับครัวเรือนและระดับชุมชน (ตาราง 5.4)

ตาราง 5.4 ผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมต่อครัวเรือนและชุมชน

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	ผลกระทบระดับครัวเรือน	ผลกระทบระดับชุมชน
มลภาวะทางอากาศ	ฝุ่นผงและอากาศเป็นพิษทำให้ระคายเคืองตาและผิวหนัง ตลอดจนเกิดโรคในระบบทางเดินหายใจ, เกิดความรำคาญและความเครียดจากกลิ่นเหม็น	ฝุ่นละอองปลิวเข้าบ้านทำให้บริเวณบ้านรวมถึงเสื้อผ้าที่ตากไว้สกปรก

ตาราง 5.4 ผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมต่อครัวเรือนและชุมชน (ต่อ)

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	ผลกระทบระดับครัวเรือน	ผลกระทบระดับชุมชน
ปัญหาขยะ	ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนก่อให้เกิดความรำคาญ, มีแมลงวันรบกวนเข้ามาในบ้านทำให้เป็นโรคเกี่ยวกับทางเดินอาหาร	ชุมชนสกปรก ไม่สวยงามเรียบร้อย ไม่น่าดูต่อผู้พบเห็น, เป็นแหล่งเชื้อโรคและแมลงทำให้เกิดโรคติดต่อในชุมชน
น้ำเน่าเสีย	ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนก่อให้เกิดความรำคาญ, เจ็บป่วยจากการสูดดมกลิ่นของเสียซึ่งส่งผลกระทบต่อทางเดินหายใจ	ทำให้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำไม่ได้ รวมถึงปลาในแหล่งน้ำตาย, เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและเชื้อโรคทางน้ำ
ปัญหาสาธารณสุขโรค ซาร์ส/ไม่เพียงพอ	บริเวณที่ไม่มีตู้โทรศัพท์สาธารณะทำให้ครัวเรือนที่ไม่มีโทรศัพท์ ไม่สามารถติดต่อสื่อสารหรือแจ้งเหตุด่วนต่าง ๆ ได้, บางครัวเรือนต้องออกค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมสาธารณสุขโรคที่ซาร์สเอง	ท่อประปาแตกทำให้น้ำประปาในชุมชนหยุดไหลบ่อยครั้ง, ฝาท่อระบายน้ำซาร์สทำให้เดินทางสัญจรลำบากและทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย, ใช้ประโยชน์จากสิ่งบริการสาธารณะไม่เต็มที่เพราะของเสียหาย, บางบริเวณที่ไม่มีไฟถนนทำให้รถจักรยานยนต์ถูกขโมยและอันตรายต่อผู้ที่ต้องเดินทางตอนกลางคืนบางบริเวณไม่สะดวก
ปัญหาน้ำท่วม/น้ำขัง	ผู้อยู่อาศัยเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อทางน้ำ, ของใช้ในบ้านเสียหาย ต้นไม้ตาย, เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมบ้านเรือนและทรัพย์สิน	ทรัพย์สินสาธารณะในชุมชนเสียหาย, เดินทางสัญจรไม่สะดวก, เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และเมื่อน้ำแห้งทำให้บริเวณต่าง ๆ ในชุมชนสกปรก
ปัญหาอื่นๆ 1.การจราจรและการขนส่ง	เกิดอุบัติเหตุทำให้ทรัพย์สินเสียหาย บางครั้งรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต, ฝุ่นดินและควันพิษมีผลกระทบต่อสุขภาพและก่อให้เกิดความเครียด	การจราจรติดขัด
2.มลภาวะทางเสียง	ก่อให้เกิดความรำคาญ, นอนไม่หลับ เสียสุขภาพจิต	ความดังเครียดทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน

ผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในระดับครัวเรือนนั้น ส่วนใหญ่ส่งผลต่อชีวิตประจำวันในแง่ของสุขภาพกายและจิต ส่วนในระดับชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า มีผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน ซึ่งทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนเสื่อมโทรม ทรัพยากรสินสาธารณะเสียหาย รวมถึงเกิดภาพลบต่อผู้ที่ผ่านมาเห็น

ผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับครัวเรือนนั้น พบว่าได้ส่งผลกระทบไปยังกลุ่มคนต่าง ๆ อย่างไม่เสมอภาคกัน ซึ่งอาจวิเคราะห์ในเชิงนิเวศวิทยาการเมืองที่โยงถึงโครงสร้างอำนาจของสังคมในระดับต่าง ๆ ได้ว่า ผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านชนชั้น เพศ และการเป็นคนค้อยโอกาส ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกัน ดังจะเห็นได้จากกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่ต้องทำงานอยู่ใกล้กับแหล่งกำเนิดมลพิษ เช่น ผู้ที่ทำงานในนิคมอุตสาหกรรม แรงงานรับจ้างก่อสร้าง ทำถนน ที่ต้องเผชิญกับก๊าซพิษและฝุ่นควันโดยตรง ขณะที่กลุ่มคนที่มีความรู้สูงกว่าจะทำงานในสำนักงานซึ่งสามารถหลบเลี่ยงสารมลพิษได้มากกว่าคนกลุ่มแรก ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มผู้ที่เจ็บป่วยจากการได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม มักจะเป็นกลุ่มคนชรา หรือคนที่มีสุขภาพอ่อนแอ ซึ่งเป็นคนชายขอบของสังคมและเปราะบางต่อการได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม และกลุ่มของสตรีโดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นแม่บ้าน เพราะส่วนใหญ่ยังเป็นผู้ค้อยอำนาจในครอบครัว ต้องอยู่ดูแลบ้านหรือทำงานที่บ้านซึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งกำเนิดมลภาวะย่อมได้รับความเครียดและรับมลสารจากแหล่งกำเนิดมากกว่าเพศชายที่มักต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หรือสามารถหลบเลี่ยงการได้รับกลิ่น ควัน หรือความรำคาญจากแหล่งกำเนิดมลพิษที่อยู่ใกล้บ้านได้

ผลกระทบในระดับชุมชน ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรสินและสภาพแวดล้อมของเมือง ตลอดจนทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ดังจะเห็นได้จากชุมชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำกวัง ซึ่งมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับสายน้ำแต่ปัจจุบันกลับใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำไม่ได้ ทั้งในด้านเป็นแหล่งอาหารแหล่งน้ำใช้และพักผ่อน สำหรับผลกระทบในระดับชุมชนนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาลที่ต้องจัดการจึงไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก ส่วนความเสียหายต่อทรัพยากรสินนั้น พบว่าแม้จะประสบปัญหาอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดฝนตกหนักและน้ำท่วมขัง แต่เป็นเหตุการณ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก และทรัพยากรสินที่เสียหายส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรสินสาธารณะ เช่น ฝาท่อระบายน้ำ ถนน ต้นไม้ ในชุมชนเสียหาย ประชาชนส่วนหนึ่งที่มีความคิดที่ไม่ใช่ทรัพยากรสินส่วนตนหรือของครัวเรือน จึงเห็นว่าเป็นผลกระทบที่มีความรุนแรงไม่มากนัก

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนและชุมชนเมืองลำพูนนั้นบางปัญหาได้รับการแก้ไขแล้ว แต่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการแก้ไขโดยปัญหาที่ได้รับการแก้ไขแล้ว ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมขัง ซึ่งชุมชนแก้ปัญหาโดยการแจกถุงทรายให้มากันหรือถมที่ดินในบริเวณบ้านให้สูงขึ้น และซ่อมแซมทรัพยากรสินและบ้านเรือนที่เสียหายเอง จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในด้านการช่วยเหลือของภาครัฐพบว่า

“เทศบาลให้เงินช่วยเหลือชดเชยค่าเสียหายครัวเรือนละ 1,500 บาท ตลอดจนช่วยสูบน้ำออกและการแก้ปัญหาโดยชุดท่อระบายน้ำใหม่รอบเมือง และมอบสิ่งของ เวชภัณฑ์ อุตสาหกรรม น้ำมัน อาหารแห้ง เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย..” (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองลำพูน , กันยายน 2544)

ส่วนปัญหาขยะได้รับการแก้ไขจากเทศบาลที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาโดยการให้พนักงานมาเก็บกวาดขยะบริเวณถนน ส่วนปัญหาน้ำเน่าเสีย ได้รับการช่วยเหลือแก้ไขปัญหามาจากเทศบาลและกลุ่มออม. โดยมีการจัดค่ายจัดขยะและแจกทรายอะเบทสำหรับป้องกันยุง สูบน้ำในลำเหมืองที่เน่าเหม็นออก หรือขุดลอกในบางบริเวณ ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวหลายปัญหาเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้า ซึ่งไม่มีการแก้ปัญหาเพื่อป้องกันปัญหาในระยะยาว

ส่วนปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ได้แก่ ปัญหามลภาวะทางอากาศ เสียงดังรบกวน ที่มาจากรถจักรยานยนต์สาธารณะ สถานีประกอบรถจักรยานยนต์ ขนพาหนะ ฯลฯ ซึ่งจากการสอบถามพบว่า ชุมชนต้องการให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือ โดยการตรวจดูในแต่ละชุมชนว่ามีสิ่งใดไม่เหมาะสมและนำไปแก้ไข เช่น ชุมชนประตูลี้ มีอุโมงค์รถที่ส่งเสียงดังและส่งกลิ่นเหม็นรบกวนคนในชุมชน ควรตัดถนนหรือสิ่งกีดขวางหรือปิดสถานบริการที่ส่งเสียงดังรบกวน ส่วนชุมชนอื่น ๆ มีปัญหาเรื่องกลิ่นและควันพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม และเสียงดังรบกวนจากการจราจร ซึ่งภาครัฐควรเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหามาตลอดจนให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในชุมชนและร่วมกันหาทางแก้ไข ดังที่ Bryant and Bailey (1997) กล่าวว่า การที่รัฐปล่อยให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างกว้างขวางจนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้น ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามาควบคุมจัดการ เพราะรัฐเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการบริหารประเทศและการจัดการทรัพยากร อันมีผลต่อการกำหนดเงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองในประเทศกับสภาพแวดล้อม ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าไปควบคุมดูแลเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนทั้งประเทศ

5.2 การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนเมืองลำพูน

ในอดีตประชากรเมืองลำพูนมีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่พลุกพล่านดังเช่นปัจจุบัน แต่นโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภาครัฐที่ขยายออกมามีภูมิภาค ซึ่งมองว่าเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความสำคัญเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร และเป็นศูนย์กลางของความเจริญในทุก ๆ ด้านของภาคเหนือ ดังนั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องมีบริเวณการขนถ่ายสินค้าหรือเก็บสินค้าอย่างกว้างขวาง มีการจ้างแรงงานจำนวนมาก มีการใช้เครื่องจักรที่ใช้เสียงดังและการเทกองขยะหรือน้ำเสียจำนวนมากจากโรงงาน ย่อมจะกระทบกระเทือนต่อสุขภาพและหากขาดการ

วางแผนที่ดีอาจจะก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่เสื่อมโทรม รัฐจึงมีมาตรการแบ่งเบาภาระให้เมืองเชียงใหม่ เพื่อกระจายความแออัดของเมืองเชียงใหม่และพัฒนาเมืองเล็ก โดยเห็นว่าเมืองลำพูนมีทำเลที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากเชียงใหม่ สามารถสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมกับเมืองเชียงใหม่ได้ ดังนั้นเมืองลำพูนจึงจำเป็นต้องรับเอากิจการด้านนี้มา เพื่อให้การลงทุนของรัฐประหยัด เพราะลำพูนอยู่ใกล้เชียงใหม่จึงได้รับประโยชน์จากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เสนอบริการอยู่แล้ว และมองว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเมืองลำพูนอีกด้วย (จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ และ ทวี สวมมาลี, 2520) ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่านโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคของรัฐ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองลำพูนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือที่ส่งผลให้เศรษฐกิจของเมืองลำพูนดีขึ้น ประชาชนภายในจังหวัดและต่างจังหวัดมีงานทำ แต่ส่งผลกระทบทำให้การดำเนินชีวิตและสภาพแวดล้อมของเมืองเปลี่ยนแปลงไป มีสถานบันเทิง แหล่งอบายมุข เกิดขึ้นมากมายภายในตัวเมืองลำพูน ผิดจากในอดีตที่เมืองลำพูนเคยเป็นศูนย์กลางทางด้านศาสนาของแคว้นหริภุญไชยและอาณาจักรล้านนาในช่วงต้น การอพยพเข้ามาของคนต่างถิ่นจำนวนมาก โดยมีเหตุผลของการอพยพเข้ามาในตัวเมืองลำพูนของประชากรกลุ่มนี้ เพื่อที่จะเข้ามาหางานทำและนำรายได้กลับไปจนเจือจรรอบครัว ทำให้เกิดการลงทุนในด้านที่พักอาศัย มีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยประเภทแฟลต หอพัก ห้องเช่า มากขึ้น เมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้น ปริมาณยานพาหนะก็เพิ่มขึ้น ตลอดจนความต้องการสาธารณูปโภค สาธารณูปการก็เพิ่มขึ้นด้วย ย่อมส่งผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหามลภาวะทางอากาศและเสียง ประกอบกับสารพิษที่ถูกปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งลงในแหล่งน้ำและทางอากาศ ทำให้ชุมชนเมืองลำพูนเริ่มประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังนั้นชุมชนจึงเริ่มมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีพัฒนาการของการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ดังนี้

5.2.1 พัฒนาการของการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนเมืองลำพูน

นับตั้งแต่แรกเริ่มที่มีการจัดตั้งชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูนในปี พ.ศ.2533 นั้น ชุมชนเมืองลำพูนมีบทบาทในกิจกรรมการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนน้อยมาก สืบเนื่องมาจากในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่ปรากฏปัญหาสิ่งแวดล้อมใดที่ชัดเจนซึ่งสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่พบถือว่าเป็นสถานการณ์ที่ไม่รุนแรง เช่น ขยะล้นบริเวณถังรองรับในชุมชน การระบายน้ำไม่ดีเนื่องจากลำเหมืองตื้นเขิน เป็นต้น ซึ่งชุมชนต่าง ๆ ก็แก้ปัญหาตนเองในลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน เช่น เผาขยะเอง หรือขุดลอกลำเหมืองใกล้บ้านเพื่อระบายน้ำจาก

ครัวเรือน ส่วนในระดับชุมชนนั้นเทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการเองทั้งหมดเป็นการทำงานแบบแยกส่วน โดยโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เทศบาลดำเนินการ ล้วนเป็นแผนงานที่กำหนดมาจากส่วนกลางหรือการกำหนดจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง ส่วนคณะกรรมการชุมชนที่ถูกเลือกขึ้นมาทำงานที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอปัญหาด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมในชุมชนแก่เทศบาลทราบ และรับข่าวสารจากเทศบาลมาประกาศแก่ชุมชนเพื่อให้ปฏิบัติตามเป็นส่วนใหญ่ เช่น การแจ้งให้เทศบาลทราบถึงบริเวณต่าง ๆ ในชุมชนที่ขาดบริการสาธารณูปโภค การแจ้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ แก่ชุมชน เป็นต้น

จุดเริ่มต้นของการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนเมืองลำพูนนั้น เกิดขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2537 - 2538 สืบเนื่องมาจากชุมชนเริ่มที่จะเผชิญกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาน้ำเน่าเสียในแม่น้ำกวัง ซึ่งส่งกลิ่นเหม็นรบกวนผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำกวัง ปลาในแม่น้ำตาย และเกิดสารปนเปื้อนในน้ำประปา นอกจากนี้ยังมีปัญหาขยะตกค้างที่เกิดจากการจัดเก็บที่ไม่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลกระทบมากมายตามมา คือ เกิดกลิ่นเหม็นรบกวนผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนและกีดขวางการจราจร เป็นทัศนอุจาดต่อผู้พบเห็นจำนวนมาก เหล่านี้ถือเป็นผลกระทบที่ประชาชนในชุมชนเมืองลำพูนต้องประสบเกือบทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูฝน ปัญหาดังกล่าวจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุก็เนื่องมาจากเทศบาลไม่สามารถเข้ามาจัดการปัญหาขยะและกลิ่นเหม็นจากน้ำเสียที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ทุกวัน

จากการสัมภาษณ์ นายประทีป ถาน้อย อดีตผู้นำชุมชนช่างฆ้องและอดีตประธานเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน และนาย พิรุณ จันทร์ธรรม เลขานุการเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน (ซึ่งจะได้กล่าวถึงเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูนนี้ในบทต่อไป) พบว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้ชุมชนต่าง ๆ เกิดความสนใจในปัญหาสิ่งแวดล้อม ผู้นำและคณะกรรมการชุมชนจากหลายชุมชน จึงร่วมกันรวมกลุ่มเพื่อสำรวจและพิจารณาค้นหาสาเหตุของปัญหา ซึ่งพบว่าต้นเหตุคือ โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำกวัง ที่ดำเนินการและปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำกวังโดยตรง จึงส่งตัวแทนของกลุ่มแจ้งไปที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือร่วมมือโดยการส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปจัดการปัญหา โดยปิดประตูท่อบายน้ำเสียของโรงงานไม่ให้ไหลลงสู่แม่น้ำกวัง การดำเนินการของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาคือผู้ประกอบการโรงงานได้ฟ้องร้องดำเนินคดีกลับ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูนและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน ว่าเข้าไปบุกรุกและทำลายทรัพย์สินของโรงงาน โดยอาศัยพระราชบัญญัติโรงงานอุตสาหกรรมเป็นฐานในการดำเนินคดี จึงเป็นเหตุให้ผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูนในเวลานั้นต้องออกมาขอให้ชุมชนถอนแจ้งความดำเนินคดีต่อโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ชุมชนต้องยุติบทบาทในเชิงรุกหรือการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ก่อมลพิษลง

บทบาทของชุมชนไม่ได้ยุติลงเพียงเท่านั้น หากแต่ได้เปลี่ยนแนวทางในการแก้ไขปัญหาเป็นเชิงตั้งรับ โดยชุมชนต่าง ๆ ได้เสนอให้ริเริ่มโครงการเลี้ยงปลาในกระชังในแม่น้ำกวังเพื่อตรวจสอบคุณภาพน้ำในแม่น้ำกวัง ซึ่งเป็นแนวคิดของชาวบ้านที่ไม่มีเครื่องมือในการวัดคุณภาพน้ำ โดยมีแนวความคิดว่าให้ปลาเป็นเครื่องตรวจสอบหาคุณภาพน้ำเสียมาก ปลาตาย จะมีสิทธิแจ้งความดำเนินคดีต่อผู้ที่ทำให้น้ำเสียได้ การดำเนินการของร่วมกันของชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้อาชีพที่เลี้ยงไว้ในกระชังอยู่ได้ ไม่ตาย เนื่องจากทางโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าวได้ส่งพนักงานมาดูแลและตรวจสอบคุณภาพน้ำที่ปล่อยลงแม่น้ำกวังให้อยู่ในเกณฑ์ดี การดำเนินการดังกล่าวทำให้คุณภาพน้ำในแม่น้ำกวังดีขึ้น และชุมชนต่าง ๆ เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และเล็งเห็นถึงพลังในการรวมกลุ่มซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนได้

ต่อมาในปี พ.ศ.2539 จึงได้มีการจัดตั้ง “เครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน” ขึ้น โดยมีนายประทีป ถาน้อย เป็นประธานเครือข่ายคนแรก และให้กลุ่มผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องการต่อสู้เพื่อแก้ปัญหาแม่น้ำกวังเน่าเสียดังกล่าวมาเป็นคณะทำงาน โดยที่เทศบาลเมืองลำพูนให้การสนับสนุนในการจัดตั้งและได้รับงบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายจาก องค์การความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งประเทศเดนมาร์ก (Danish Cooperation for Environment and Development: DANCED) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประเทศกำลังพัฒนา และจากเทศบาลเมืองลำพูน โดยเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูนได้เสนอให้ชุมชนต่าง ๆ ร่วมกันดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่เร่งด่วนขณะนั้น 4 โครงการ คือ โครงการการกำจัดผักตบชวาในแม่น้ำกวัง โครงการขุดลอกลำเหมืองในชุมชนต่าง ๆ โครงการบำบัดน้ำเสียบริเวณใกล้สนามกีฬาลำพูน โดยการทำทางระบายน้ำ และโครงการทูลบฝายน้ำล้นที่บริเวณสะพานศรีเมืองอยู่ที่สันของฝายสูงเกินไป ทำให้น้ำเสียจากแม่น้ำกวังตกตะกอนสกปรกบริเวณดังกล่าว ชาวบ้านที่เคยไปตกทรายบริเวณนั้นเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมทางประเพณีต่าง ๆ ก็ทำไม่ได้ จึงต้องการให้สันฝายต่ำลงเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว การดำเนินงานของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน ประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับจากภาครัฐและชุมชน ทำให้ชุมชนต่าง ๆ ตื่นตัวเรื่องปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ในช่วงเวลานั้นเองชุมชนต่าง ๆ ในเขตเมืองลำพูนเริ่มประสบกับปัญหาการตกค้างของขยะสถานการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นคือ คณะกรรมการชุมชนได้รับการร้องเรียนและร้องทุกข์เกี่ยวกับขยะที่ตกค้างจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองลำพูน โดยเฉพาะประชาชนที่มีการตั้งบ้านเรือนสองฟากถนนจะร้องเรียนมาบ่อยมากเพราะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด นายประทีป ถาน้อย ได้กล่าวเสริมถึงสาเหตุของปัญหาว่า

“..สาเหตุส่วนหนึ่งของปัญหาเกิดจากการที่ชุมชนมีการตั้งบ้านเรือนติดติดกัน ถนนแคบทำให้รถเก็บขยะซึ่งมีขนาดค่อนข้างใหญ่ไม่สามารถนำรถเข้าไปทำการเก็บขยะได้ จึงต้องใช้แรงงานคน คือพนักงานเก็บขยะประจำรถ เดินเข้าไปเก็บตามถนนสายเล็ก ๆ แล้วมาเทใส่รถ ก่อให้เกิดความล่าช้าในการเก็บขยะ และเมื่อสอบถามพนักงานเก็บขยะของเทศบาล ถึงความไม่สม่ำเสมอในการเก็บรวบรวมขยะในชุมชน เจ้าพนักงานบอกว่าบางวันจุดเก็บขยะอื่น ๆ มีปริมาณขยะอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความล่าช้าในการเก็บขยะ โดยเฉพาะบริเวณตลาดสด ทำให้การเข้ามาเก็บขยะในชุมชนมักจะมาไม่ทัน เนื่องจากเทศบาลได้กำหนดเวลาในการเก็บขยะโดยเฉพาะขยะเปียกจากชุมชน ในช่วงเวลาระหว่าง 4.00 - 9.00 และ 13.00 - 15.00 เท่านั้น..” (ประทีป ถาน้อย, กรกฎาคม 2544)

ด้วยปัญหาและผลกระทบดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้ นายไฉน เตชะพันธุ์ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองลำพูนในสมัยนั้น ได้เสนอความคิดเห็นในปัญหาเกี่ยวกับขยะและการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิดขึ้น ในวาระการประชุมประจำเดือนของผู้นำชุมชนและเทศบาลเมืองลำพูน โดยเสนอแนวคิดให้ชุมชนและเทศบาลร่วมกันจัดการขยะ โดยให้จัดเก็บใส่ถุงหรือถังแยกสี เพื่อผ่อนแรงพนักงานในการคัดแยกขยะเพื่อกำจัด ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้นำชุมชนต่าง ๆ เห็นความสำคัญของการจัดการขยะ และได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากเทศบาลเมืองลำพูนโดยจัดหาถังขยะแยกสี มาตั้งตามจุดต่าง ๆ ในชุมชน การดำเนินการในช่วงแรกมีปัญหาทุก ทั้งปัญหาขยะที่แยกแล้วแต่กลับไม่มีรถเก็บขยะแยกประเภท ปัญหาประชาชนแยกขยะไม่เป็น รวมถึงถังขยะที่เทศบาลจัดหามาให้หายไป เทศบาลจึงเริ่มปรับเปลี่ยนใหม่โดยการจัดทำ โครงการรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการคัดแยกขยะในชุมชนและโรงเรียน กับโครงการรณรงค์คัดแยกมูลฝอยในโรงเรียน 4 โรงเรียน ที่อยู่ในสังกัดของเทศบาล สอนนักเรียนในปฏิบัติในการคัดแยกขยะและจัดทำโครงการธนาคารขยะ โดยนำรายได้จากการขายขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ มอบให้กับโรงเรียนเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนและใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนต่อไป

ในส่วน of ชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมในระยะแรก ๆ เป็นการวางแผนและกำหนดเป้าหมายมาจากเทศบาล แต่ต่อมาชุมชนเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน แต่ในขั้นตอนนี้ยังเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับผู้นำ เช่น ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน ตัวแทนเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน และผู้ประสานงานจากภาครัฐ โดยที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการคัดแยกขยะมากนัก แต่ทางเทศบาลก็ได้มีการอบรมตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มอสม. กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น และประกาศประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายให้ความรู้ และขอความร่วมมือ

จากชุมชนเพื่อรณรงค์โครงการคัดแยกขยะในโรงเรียนและชุมชน โดยเทศบาลได้ให้ความสนับสนุน และช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดหาถังขยะใหม่มารองรับ และการหาแหล่งสนับสนุนด้านงบประมาณในการสร้างศูนย์รับซื้อขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้จากภาคเอกชน และจัดหาป้าย “บ้านนี้แยกขยะ” และถังขยะแยกสีเพื่อแยกประเภทขยะสำหรับบ้านเรือนที่เข้าร่วมโครงการ ตลอดจนจัดทำป้ายซึ่งมีข้อความชักชวนให้ประชาชนช่วยกันลดปริมาณขยะมาสนับสนุนโครงการนี้ คิดตั้งตามบริเวณต่าง ๆ ในชุมชน เช่น หน้าโรงเรียนเทศบาลประตูลิ้มถนนในชุมชนสวนดอก เป็นต้น

การดำเนินการร่วมกันของเทศบาลและคณะกรรมการชุมชนประสบผลสำเร็จ โดยสามารถให้ความรู้และชักชวนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการคัดแยกขยะเปียก ขยะแห้งและขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้จากครัวเรือนและลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติก ซึ่งต่อมาชุมชนได้เริ่มแสดงบทบาทของตนเองให้เห็นศักยภาพของชุมชน โดยได้ร่วมจัดทำเรื่องของงบประมาณของโครงการความช่วยเหลือจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติหรือ UNDP (United Nations Development Programme) โดยผ่านเทศบาลเมืองลำพูน ในการสร้างอาคารที่ทำการเพื่อซื้อ - ขายขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ ตั้งอยู่ที่ชุมชนท่าขาม - บ้านฮ่อม และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการขยะกับเทศบาล โดยให้เทศบาลรับหน้าที่จัดเก็บขยะเปียกและขยะแห้ง ส่วนชุมชนรับผิดชอบจัดการขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ในชุมชน โดยผู้ที่เข้ามารับผิดชอบเป็นกลุ่มแม่บ้านของชุมชนทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และเสนอแก่เทศบาลปีละหนึ่งครั้ง และนำรายได้มาใช้หมุนเวียนในชุมชนหลายกลุ่ม เช่น ผักอาชีพแก่กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข และให้กู้ยืมในการประกอบอาชีพแก่คนในชุมชน

การที่เทศบาลเริ่มเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แม้ในระยะแรกจะเป็นเพียงกลุ่มคณะกรรมการชุมชนเท่านั้น ได้เป็นส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้คณะกรรมการชุมชนและชุมชนได้พยายามที่จะช่วยเหลือตนเอง ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยผ่านองค์กรชุมชนของตนซึ่งมาจากตัวแทนของชาวบ้าน แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือของผู้คนในชุมชนแสดงถึงศักยภาพการพึ่งพาตนเองได้ขององค์กรชุมชนเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา รวมถึงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้นำชุมชนในขณะนั้นที่ได้ร่วมกันดำเนินการหาวิธีการต่อสู้กับปัญหาที่ชุมชนต้องเผชิญอยู่ ด้วยการประสานความร่วมมือของชุมชนอื่น ๆ ที่ประสบกับปัญหาเช่นเดียวกัน เพื่อสร้างพลังร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วยกัน นำไปสู่การรวมตัวกันแก้ไขปัญหาแบบเครือข่ายที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งสามารถจะทำให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ ซึ่งความช่วยเหลือสนับสนุนทั้งที่เป็นกำลังทรัพย์และกำลังความคิด ตลอดจนความรู้ในด้านการบริหารจัดการ จากเทศบาลจึงถือเป็นก้าวแรกของการเริ่มต้นการแก้ปัญหาที่ดีของชุมชน และเป็นการแก้ปัญหาในลักษณะเครือข่ายของชุมชนที่ประสบกับปัญหาขะร่วมกัน มาตั้งแต่ ประมาณปี พ.ศ.2539 - 2540 สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การที่ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหามลพิษภายในชุมชนได้ เป็นผลให้ชุมชนสะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีสภาพแวดล้อมที่ดี เกิดจากการได้รับความร่วมมือที่ดีจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยได้ทำการคัดแยกขยะเป็นประเภทต่าง ๆ ในครัวเรือนของตนก่อนที่จะนำไปทิ้งลงในถัง ซึ่งการจัดการขยะของชุมชนที่เกิดขึ้น มีการดำเนินงานทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน ในระดับครัวเรือนเริ่มตั้งแต่การจัดการกับขยะที่เหลือทิ้งในแต่ละครัวเรือน บางครัวเรือนมีการคัดแยก บางครัวเรือนไม่มีการคัดแยก ครัวเรือนที่มีการคัดแยก จะทำการคัดแยกขยะออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะอันตราย ขยะเหล่านั้นส่วนหนึ่งจะถูกคัดแยกไว้เพื่อการจำหน่าย ที่เหลือจากการคัดแยกจะถูกทิ้ง

ส่วนการจัดการในระดับชุมชน นำขยะที่คัดแยกจากครัวเรือนมาจำหน่ายแก่ร้านค้าชุมชน เพื่อขายต่อแก่ร้านรับซื้อของเก่า เพื่อนำเงินที่ได้เข้าเป็นกองทุนชุมชน ส่วนที่เหลือจะถูกทิ้งเพื่อรอให้เทศบาลมาทำการเก็บขนเพื่อนำไปทำเป็นปุ๋ยหมักและนำไปกำจัดต่อไป ทำให้ปริมาณขยะที่ทางเทศบาลมาจัดเก็บจากชุมชนลดจำนวนลง ไม่ตกค้าง ก่อให้เกิดความสะอาด น่าอยู่ และชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

จากการดำเนินการต่าง ๆ ของชุมชนจนประสบความสำเร็จในเรื่องดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนต่อมา

5.2.2 การดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

เมื่อชุมชนได้รับความเห็นชอบจากเทศบาล ในการดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้น ชุมชนยังคงดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการณรงค์แยกขยะต่อไป ในขณะเดียวกันเทศบาลเมืองลำพูนก็ได้มีบทบาทในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมในเขตเทศบาล ในด้านความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย และความสวยงามของบ้านเรือนและสถานประกอบการต่าง ๆ ในเขตเทศบาลโดยการจัดทำโครงการประกวด “บ้านน่าอยู่ คู่เศรษฐกิจพอเพียง” และโครงการ “ร้านอาหารพิทักษ์รักษ์น้ำกวัง” ขึ้น เพื่อสนองแนวพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียง และถวายเป็นราชสักการะเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเจริญพระชนมายุ ครบ 72 พรรษา จึงขอความร่วมมือมายังชุมชนและร้านอาหารต่าง ๆ เพื่อร่วมโครงการดังกล่าว ซึ่งเป็นโครงการในระยะสั้น และได้รับความร่วมมือจากชุมชนย่อยทั้ง 15 ชุมชน และร้านอาหารต่าง ๆ เป็นอย่างดี โดยการเข้าร่วมประกวดตามโครงการด้วยการดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบริเวณบ้าน ปลูกพืชสวนครัวรั้วกินได้ และคัดแยกขยะ ส่วนร้านอาหารได้ส่งตัวแทนเข้ารับการอบรมการสุขาภิบาลอาหาร การบำบัดน้ำเสียเบื้องต้นโดยใช้จุลินทรีย์ E.M. ในการหมักเศษอาหาร ฯลฯ โดยเน้นที่การสร้างจิตสำนึกรักษา

สภาพแวดล้อม จากการให้ความร่วมมือของชุมชนต่าง ๆ ทำให้โครงการที่เทศบาลจัดทำขึ้นประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี และเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากการคัดแยกขยะที่ชุมชนได้ดำเนินการมา

ต่อมาเทศบาลเมืองลำพูน ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานความร่วมมือทางวิชาการ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประจำประเทศไทย (Deutsche Gesellschaft Für Technische Zusammenarbeit : GTZ) ให้เป็นพื้นที่สาธิตแห่งที่ 5 ของโครงการการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ซึ่งให้การสนับสนุนด้านเทคนิควิชาการและงบประมาณ มีกำหนดการของกิจกรรมคือ ระหว่างวันที่ 28 - 29 กุมภาพันธ์ 2543 คณะทำงานซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ส่วนแผนพัฒนาท้องถิ่น กรมการปกครอง และเจ้าหน้าที่จาก GTZ เดินทางมาเทศบาลเมืองลำพูน เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นจากผู้แทนชุมชนภายในเขตเทศบาล และหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ภายในจังหวัดลำพูน และระหว่างวันที่ 14 - 15 มีนาคม 2543 ประชุมเชิงปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมเมืองเพื่อระดมความคิด นำปัญหาสิ่งแวดล้อมไปดำเนินการแก้ไขในรูปของโครงการขนาดเล็ก มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 55 คน จากตัวแทนชุมชน ผู้แทนโรงเรียนสังกัดเทศบาลและผู้แทนจากหน่วยราชการในจังหวัดลำพูน ในเดือนเมษายน พ.ศ.2543 เทศบาลเมืองลำพูนได้จัดพิธีลงนามในสัญญาสนับสนุนงบประมาณท้องถิ่นในการจัดทำโครงการขนาดเล็ก เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน ณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยมีนายปริญญา นาคฉัตริย์ อธิบดีกรมการปกครองร่วมในพิธีลงนามดังกล่าว

การดำเนินการจัดทำโครงการสาธิตขนาดย่อม จำนวน 3 โครงการ ซึ่งมุ่งที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการและวางแผนสิ่งแวดล้อมเมืองในระดับท้องถิ่น โดยมุ่งที่จะปลูกฝังให้เยาวชนและชุมชนเมืองมีความเข้าใจและร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ทั้งเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนและชุมชนใช้เวลาว่างในการออกกำลังกาย ห่างไกลจากยาเสพติด และสร้างพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณ โครงการสร้างจิตสำนึกในการคัดแยกขยะในโรงเรียนและชุมชน โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บ้านหลวง โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์หนองเส้ง โดยงบประมาณที่ได้รับเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงได้ใช้ประโยชน์จากการปรับปรุงภูมิทัศน์ร่วมกัน โดยการสร้างสนามเด็กเล่นและลานกีฬาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม บริเวณวัดหนองเส้ง วัดบ้านหลวง และโรงเรียนในสังกัดของเทศบาล ทั้ง 4 แห่ง คือโรงเรียนชุมชนสันป่ายางหลวง โรงเรียนเทศบาลสันป่ายางห่อม โรงเรียนเทศบาลประตูลี้ และโรงเรียนเทศบาลจามเทวี โดยโครงการต่าง ๆ ได้มอบหมายให้ชุมชนรับผิดชอบในการดูแลพื้นที่และบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูกไว้ ซึ่งโครงการทั้ง 2 แห่ง ใช้ระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2543

การสนับสนุนงบประมาณของ GTZ ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ของทั้ง 2 ชุมชนในเวลาต่อมา กล่าวคือในระหว่างปี พ.ศ.2543 - 2544 ได้กระตุ้นให้ชุมชนอื่น ๆ เกิดความสนใจในด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนของตน และได้ดำเนินการจัดประชุมภายในชุมชนเพื่อขอความคิดเห็นจากสมาชิกในชุมชนและร่วมกันเสนอของบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลรวมถึงกองทุนพัฒนาชุมชนเมือง (Social Investment Fund: SIF) เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน รวมไปถึงการจัดสร้างที่ทำการชุมชนเพื่อเป็นศูนย์ประสานงานในชุมชนและเป็นร้านค้าชุมชน เพื่อนำรายได้มาใช้ในกิจกรรมของชุมชน โดยชุมชนที่ได้ปรับปรุงภูมิทัศน์และจัดสร้างที่ทำการชุมชน ได้แก่ ชุมชนสันป่ายางหน่อม ได้ร่วมกันจัดสร้างที่ทำการชุมชนขึ้นบริเวณหน้าวัดสันป่ายางหน่อม ชุมชนจามเทวี ได้ร่วมกันจัดสร้างที่ทำการชุมชนขึ้นบริเวณข้างวัดจามเทวี ชุมชนมหาวันร่วมกันจัดสร้างลานกีฬาชุมชนภายในวัดและที่ทำการชุมชนขึ้นบริเวณหน้าวัดมหาวัน ชุมชนหนองแสงได้สร้างร้านค้าชุมชนขึ้นบริเวณหน้าวัดหนองแสง ชุมชนช่างฆ้อง ได้สร้างลานกีฬาและที่ทำการชุมชนบริเวณหน้าวัดช่างฆ้อง ชุมชนสันคอนรอมได้ร่วมกันจัดสร้างลานกีฬาชุมชน และที่ทำการชุมชนขึ้นบริเวณข้างวัดสันคอนรอม ชุมชนสวนดอกได้ร่วมกันจัดสร้างที่ทำการชุมชนขึ้นบริเวณถนนพระคงธานี

จะเห็นได้ว่าการริเริ่มจากภาครัฐและการสนับสนุนจากภาคเอกชนนั้น ได้ก่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของกลุ่มคนทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือการเข้ามาช่วยกันแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ด้วยความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เนื่องจากได้เห็นสภาพปัญหาความเดือดร้อนจึงพร้อมใจที่จะเข้ามาร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาด้วยกัน ด้วยการสนับสนุนทั้งทรัพยากร อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งด้านวิชาการ และการบริหารจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้ และเข้าใจถึงกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ซึ่งการสนับสนุนดังกล่าวถือเป็นคุณูปการเป็นอย่างยิ่งแก่ชุมชน ภาครัฐสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างรวดเร็ว นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อริเริ่มแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เกิดกิจกรรม และความต่อเนื่องในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทำให้เกิดเป็นความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองจนพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานของการศึกษาที่ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูนมีพัฒนาการมาจากการริเริ่มของชุมชนและการส่งเสริมจากภาครัฐ แล้วนำไปสู่การจัดการของชุมชนเองโดยมีภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน

5.2.3 รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน: กรณีศึกษา ชุมชนท่าขาม – บ้านฮ่อม และชุมชนบ้านหลวง

เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนเมืองลำพูนนั้นมีหลายปัญหา ดังนั้นรูปแบบในการจัดการในแต่ละปัญหาจึงแตกต่างกันไป ซึ่งจากการสอบถามเจ้าหน้าที่เทศบาล กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม และนาง จรวยพร บุญเกียรติ ผู้นำชุมชนท่าขาม - บ้านฮ่อม นายทองคำ เมืองมูล ประธานเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน และผู้นำชุมชนประตูลี้ นายพิรุณ จันทรธรรม เลขานุการเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน ถึงรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมืองลำพูน พบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมืองลำพูน ส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะของการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าการป้องกันปัญหา ดังนั้นในหัวข้อต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงเฉพาะรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูนที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งปรากฏว่ามีเฉพาะการจัดการในด้านปัญหาขยะเท่านั้น และจากการศึกษาพัฒนาการของการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตเมืองลำพูน ตลอดจนการสอบถามจากเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองลำพูน และเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน ผู้ศึกษาพบว่าภายในชุมชนย่อยทั้ง 15 ชุมชนนั้น ในด้านการจัดการขยะมีชุมชนที่มีผลงานโดดเด่นเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในชุมชนเมืองลำพูนคือชุมชนท่าขาม – บ้านฮ่อม และชุมชนบ้านหลวง ดังนั้นเพื่อให้ทราบรูปแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมและเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ผู้ศึกษาจึงเลือก 2 ชุมชนดังกล่าวมาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งการจัดการขยะของชุมชนดังกล่าวมีรูปแบบดังนี้

1) กระบวนการจัดการขยะของชุมชน

คณะกรรมการชุมชนได้แจกถังขยะที่ได้รับจากเทศบาลให้ครัวเรือนในชุมชน แล้วกำหนดให้ตั้งถังขยะแยกประเภทที่ได้รับไว้หน้าบ้านเพื่อสะดวกต่อการเก็บขนของพนักงาน และขอความร่วมมือจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนทุกครัวเรือนได้ช่วยคัดแยกขยะในครัวเรือนของตน ตามประเภทของขยะคือขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะอันตราย โดยขยะแห้งที่คัดแยกได้ให้เก็บรวบรวมไว้รอจำหน่ายให้แก่หาบเร่และรถซาเล้ง หรือรถประเภทอื่น ๆ ที่เข้ามารับซื้อของเก่าในชุมชน เพื่อเป็นรายได้เสริมของแต่ละครัวเรือน หรือจำหน่ายให้แก่ร้านรับซื้อของชุมชน เพื่อนำรายได้ไปสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ส่วนขยะที่เหลือจากการคัดแยกให้ทิ้งลงในถังขยะในแต่ละครัวเรือน เพื่อรอให้พนักงานเก็บรวบรวมขยะของเทศบาลมาทำการเก็บขนไปกำจัดต่อไป ซึ่งในการจัดการขยะของชุมชน มี 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การรวบรวมขยะจากครัวเรือน เมื่อครัวเรือนทำการคัดแยกขยะแล้ว จะมีขยะส่วนหนึ่งที่เหลือทิ้งแล้วใช้ประโยชน์ไม่ได้ถูกนำมาทิ้งในถังที่จัดเตรียมไว้ให้ ส่วนบางครัวเรือนที่ไม่มีการคัดแยกขยะ ก็จะมีขยะที่เหลือทิ้งจากการบริโภคปะปนกันในถังขยะของครัวเรือนนั้น ๆ ซึ่งแต่ละครัวเรือนก็จะนำขยะของตนออกมาทิ้งไว้ในถังขยะที่ตั้งอยู่หน้าบ้านของตนในตอนกลางคืน เพื่อให้หน่วยเก็บขนขยะมาเก็บไปจากแต่ละครัวเรือน ในช่วงระหว่าง 8.00 – 12.00 มีความถี่ในการเก็บขนคือ 2 เที่ยวต่อวัน โดยมีพนักงานเก็บขนจำนวน 3 - 4 คน

1.2 การรวบรวมขยะในระดับชุมชน ณ ที่ทำการชุมชนท่าขาม - บ้านฮ่อม ซึ่งตั้งอยู่ด้านหลังวัดธงสัจจะ เป็นที่ตั้งของร้านรับซื้อ - ขายของเก่าของชุมชน แล้วนำขยะที่เก็บรวบรวมได้มาทำการคัดแยกประเภท ดังนี้ ขยะแห้ง ประเภทกระดาษที่สะอาดอยู่ทุกชนิด ประเภทขวดแก้วทุกชนิดและทุกขนาด ประเภทขวดพลาสติกทุกชนิดและทุกขนาด และประเภทโลหะชนิดต่าง ๆ ส่วนที่เหลือจากการคัดแยกแล้ว ทิ้งลงไปในถังรองรับขยะรวมของชุมชนที่มีขนาดประมาณ 1 ตารางวา จำนวน 4 ถังใหญ่ มีลักษณะเป็นตะแกรงเหล็กเพื่อป้องกันน้ำขัง (ภาพ 1 ในภาคผนวก ง) ขยะแห้งประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับการคัดแยกนี้ จะนำไปขายให้แก่ร้านรับซื้อของเก่าที่ตั้งอยู่นอกชุมชน เมื่อได้รับเงินจากการขาย จะนำมาเป็นค่าบำรุงสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในชุมชน จากการสอบถามนางจรรยาพร บุญยเกียรติ ประธานชุมชนท่าขาม - บ้านฮ่อมทำให้ได้ทราบข้อมูลว่า

“การขายขยะแห้ง ทำให้ชุมชนสามารถมีเงินเก็บได้ถึงประมาณ 1,500 บาท

ต่อเดือน” (จรรยาพร บุญยเกียรติ, กรกฎาคม 2544)

นอกจากการจัดการขยะเองของชุมชนแล้ว เทศบาลเมืองลำพูนได้ให้ความร่วมมือโดยได้ชี้แนะให้ชุมชนมีการแปรรูปขยะให้เป็นปุ๋ยหมักเพิ่มเติมขึ้นอีกกิจกรรมหนึ่ง ทั้งนี้โดยได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมดังกล่าวคือ เพื่อลดปริมาณขยะเปียกที่ถูกนำมาทิ้งในถังขยะรวมของชุมชน โดยนำขยะเปียกที่เกิดขึ้น มาแปรรูปทำให้เป็นปุ๋ยหมัก ซึ่งได้แก่ เศษอาหาร เศษผลไม้ และเศษวัชพืชต่าง ๆ ที่เหลือทิ้งและถูกทิ้งแล้วในชุมชน บริเวณที่ทำปุ๋ยหมักคือพื้นที่ด้านข้างศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมืองลำพูนและฌาปนสถานคู่ข้าง การดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถผลิตปุ๋ยหมักและนำมาจำหน่ายทั้งในและนอกชุมชน ทำให้มีเงินในกองทุนชุมชนเพิ่มเติมสำหรับนำมาใช้หมุนเวียนซื้อสารจุลินทรีย์ EM และวัสดุอื่น ๆ ที่จำเป็น

2) พฤติกรรมการจัดการขยะในระดับครัวเรือน

วิธีการจัดการขยะในครัวเรือนซึ่งกระทำเป็นประจำในแต่ละครัวเรือนนั้น ส่วนใหญ่ใช้บริการเก็บขนขยะของเทศบาล ร่วมกับการกำจัดวัชพืชและกิ่งไม้แห้งต่าง ๆ เอง แต่มีบางส่วนที่กำจัดเองทั้งหมดโดยการกองรวมกันแล้วเผา เหตุผลที่ต้องกำจัดเองนั้นเพราะมีปริมาณขายน้อย ส่วนพฤติกรรมการคัดแยกขยะของประชาชนในระดับครัวเรือนนั้น ส่วนใหญ่มีการคัดแยกทุกครั้ง แต่มีบางส่วนที่คัดแยกเป็นบางครั้งเนื่องจากความพลอหรือไม่มีเวลา แต่ก็มีบางครัวเรือนเท่านั้นที่ไม่มีการคัดแยก ซึ่งผู้นำชุมชนบอกว่าเป็นเพราะความไม่สนใจในกิจกรรมของชุมชน อาจเนื่องมาจากเพิ่งย้ายมาอยู่ใหม่และยังไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนและความไม่ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ก็พบว่ามีจำนวนน้อย กล่าวได้ว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ในชุมชน มีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนตามประเภทของขยะมูลฝอยที่แตกต่างกัน โดยสามารถใช้วิธีการจัดการได้ดีและเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่จึงไม่ทำให้เกิดปัญหาขยะภายในชุมชนและเทศบาลสามารถเก็บขยะได้สะดวก

สำหรับประเภทของขยะที่คัดแยกนั้น ส่วนใหญ่คัดแยกขยะเปียก เช่น เศษอาหาร เศษพืชผักผลไม้ออกจากขยะประเภทอื่น ๆ เก็บรวบรวมโดยใส่ถุงพลาสติก และมัดให้เรียบร้อยก่อนนำไปทิ้งถังขยะ ส่วนขยะแห้ง เช่น ขวด แก้ว กระป๋อง เศษกระดาษ หนังสือพิมพ์ พลาสติก ได้แยกออกก่อนที่จะนำไปทิ้งหรือขายหรือนำไปดัดแปลงใช้ประโยชน์ภายในบ้าน และในกรณีของขยะอันตราย ส่วนใหญ่มีการคัดแยกถ่านไฟฉายเก่า แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟ้า ไข่มดโกน กระป๋องสเปรย์ กระป๋องยาฉีดไต้ยุง ปรอท มด มอค ออกจากขยะชนิดอื่น ๆ โดยใส่ถุงขยะห่อให้มีฉลากแยกไว้ต่างหาก แต่ยังทิ้งปนในถังรองรับใบเดียวกับขยะแห้ง ซึ่งมีไว้ในแต่ละครัวเรือน ซึ่งมีถังขยะ 2 ใบ คือ สีเขียวซึ่งรองรับขยะเปียก และสีเหลืองซึ่งมีไว้สำหรับรองรับขยะแห้ง

ในการใช้ประโยชน์จากขยะนั้น ส่วนใหญ่เมื่อคัดแยกขยะเปียก ประเภทเศษอาหาร เศษพืชผักผลไม้แล้วนำไปทิ้ง แต่มีบางส่วนที่คัดแยกแล้วนำไปใช้เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุนัข ไก่ เป็ด สำหรับขยะแห้ง เช่น ขวดพลาสติก แก้ว เศษผ้า โลหะ กระดาษชนิดต่าง ๆ ส่วนใหญ่คัดแยกแล้วรวบรวมเก็บไว้เพื่อรอนำไปขาย มีเพียงบางส่วนที่นำไปทิ้ง ส่วนขยะอันตรายส่วนใหญ่นำไปทิ้งรวมกับขยะทั่วไป

สำหรับแหล่งที่นำขยะแห้งที่คัดแยกแล้วไปขาย ส่วนใหญ่รวบรวมขายให้กับหาบเร่ที่มารับซื้อของเก่าตามบ้าน รองลงมา ก็จะนำไปขายให้กับร้านรับซื้อของชุมชนท่าข้าม - บ้านอ้อมบริเวณหลังวัดธงสัจจะ

3)การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะ

ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการขยะของชุมชน จากการสอบถามผู้อยู่อาศัยในชุมชนท่าขาม – บ้านฮ่อมและชุมชนบ้านหลวย พบว่า ส่วนใหญ่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวกับการจัดการขยะ เช่น การรณรงค์คัดแยกขยะ การขายขยะให้กับร้านค้าของชุมชน โดยคณะกรรมการชุมชนจะประกาศให้ทราบทางหอกระจายข่าวของชุมชน อย่างไรก็ตามมีบางครัวเรือนที่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการขยะของชุมชน

สำหรับการเสนอแนะวิธีการจัดการขยะหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการจัดการขยะให้แก่คณะกรรมการชุมชนหรือเทศบาลได้รับทราบ ส่วนใหญ่ไม่เคย มีเพียงบางคนที่เคยเสนอซึ่งส่วนใหญ่เรื่องที่เสนอจะเป็นเรื่องเดียวกันคือ ขยะที่ครัวเรือนคัดแยกไว้เมื่อรถเก็บขนขยะมาเก็บก็พบว่าได้เก็บขยะที่แยกประเภทรวมไว้ในรถคันเดียวกัน ซึ่งทำให้ประชาชนในชุมชนส่วนหนึ่งเห็นว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะคัดแยกขยะ

สำหรับการบริจาคเงินหรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือร่วมแรงร่วมใจในกิจกรรมการดำเนินงานจัดการขยะให้กับชุมชนนั้น ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรม บางส่วนบริจาค น้ำแข็งน้ำอัดลม ขนม และอื่น ๆ ให้กับผู้ที่มาเข้าร่วมในการประชุม หรือรับฟังการประชุมที่คณะกรรมการชุมชนจัดขึ้นเพื่อแจ้งข่าวสารแก่ชุมชน

ส่วนความร่วมมือสนับสนุนการจัดการขยะของชุมชนจากเทศบาลเมืองลำพูน จากการสอบถามเจ้าหน้าที่จากฝ่ายโยธาและสาธารณสุข พบว่า เทศบาลได้สนับสนุนการจัดการขยะของชุมชนในหลายรูปแบบ อันได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมแก่คณะกรรมการของชุมชนในหัวข้อต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับขยะและสิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพจากขยะ โดยวิทยากรผู้มาร่วมให้ความรู้มาจากหลากหลายหน่วยงานจากฝ่ายต่าง ๆ ของเทศบาล ศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อมเขต 10 จังหวัดลำปาง และองค์กรเอกชนในพื้นที่

4)เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะ

ในด้านเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนท่าขาม – บ้านฮ่อม และชุมชนบ้านหลวย ที่ผู้ศึกษาได้พูดคุยและสังเกต ตลอดจนสอบถามเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และเลขานุการเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากบทบาทของผู้นำชุมชนนั้น ๆ คือ นางจรรยาพร บุญเกียรติ ผู้นำชุมชนท่าขาม – บ้านฮ่อม และนาย ผู้นำชุมชนบ้านหลวย ซึ่งเป็นผู้นำทางด้านความคิดและการปฏิบัติให้แก่ชุมชน

อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความเสียสละ และมีน้ำใจเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนทุกครั้ง โดยผู้อยู่อาศัยในชุมชนดังกล่าวส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อผู้นำชุมชนของตน และเห็นว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการขยะภายในชุมชน และผู้นำชุมชนได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ผู้นำได้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในทุกชั้นตอน โดยได้ส่งเสริมสนับสนุนในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดความสามัคคีและร่วมมือกันในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนด้วยดี และประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนยังมีความตระหนักต่อปัญหาขยะของชุมชน จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

จากรูปแบบการจัดการขยะของชุมชนตัวอย่างทั้ง 2 แห่งนั้น สามารถสร้างเป็นรูปแบบการคัดแยกขยะของชุมชนเมืองลำพูนชุมชนและแนวทางในการกำจัด ดังภาพ 5.2

5.2.4 ปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน

จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคของการจัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูนได้ ดังนี้

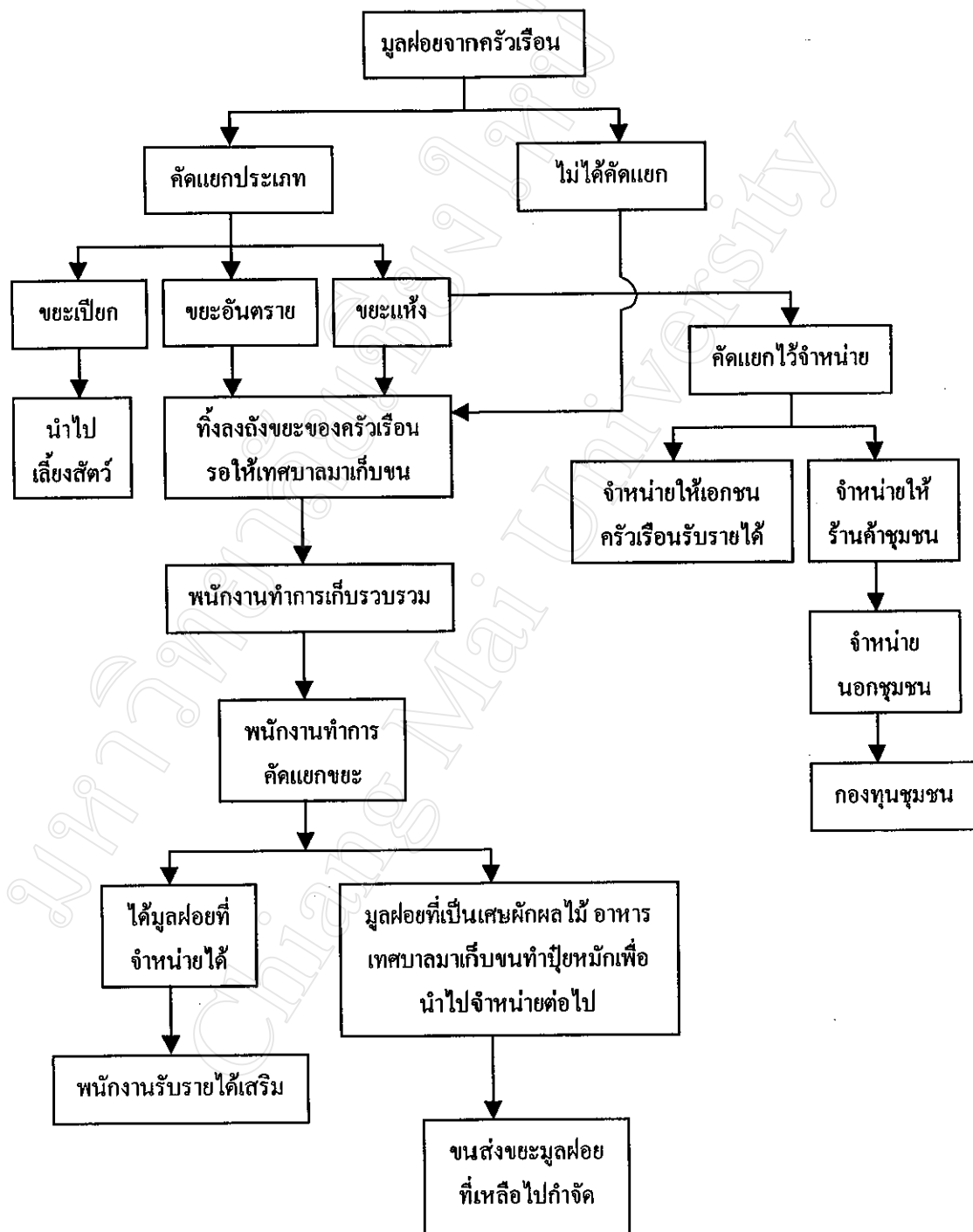
1) ตัวปัญหาสิ่งแวดล้อมเอง มีความซับซ้อนมากขึ้น มีหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องในการสร้างมลพิษ การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมในทุก ๆ ด้านทำได้ยาก และต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย รวมถึงงบประมาณในการดำเนินการที่สูงขึ้น

2) ปัญหาเกี่ยวกับผู้อยู่อาศัยในชุมชนเองที่พึ่งพาบุคคลภายนอก โดยเฉพาะเทศบาลมากจนเกินไป ไม่ตระหนักถึงความสามารถและความเข้มแข็งของตนเอง และเลือกกลุ่มผู้นำชุมชนที่สามารถพึ่งพาได้ ขาดความสามัคคี และขาดความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมเนื่องจากหลายครัวเรือนไม่ได้ประสบกับปัญหาด้วยตนเอง จึงเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องไกลตัวและไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร หรือมีความคิดเห็นว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมไม่ใช่ภาระหน้าที่ของตนเอง ประกอบกับการที่ชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพจึงมีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยลง

3) ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่และระบบราชการ อันได้แก่

-นโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มักจะมาจากเบื้องบน หรือกำหนดมาจากส่วนกลางโดยที่ไม่ได้พิจารณาถึงระบบสังคมชุมชนและการจัดการดั้งเดิมของท้องถิ่น ซึ่งอาจก่อให้เกิดการต่อต้านจากชุมชน

ภาพ 5.2 รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนเมืองลำพูน

-การจัดสรรงบประมาณทำมาจากส่วนกลาง ที่มีคำเนื่งถึงเฉพาะกิจกรรมที่ ส่วนกลางกำหนด ทำให้โครงการต่าง ๆ ในส่วนของท้องถิ่น องค์กรท้องถิ่นจึงต้องหางบประมาณ สนับสนุนจากภายนอกทำให้โครงการล่าช้า ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือดำเนินการได้ทันท่วงที หรือ ทำให้โครงการไม่ประสบผลสำเร็จ

-เจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ ขาดการประสานงานกัน และปฏิบัติเฉพาะนโยบาย หลักของหน่วยงาน หรือปฏิบัติเฉพาะหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งมักจะแยกส่วนกันในฝ่ายต่าง ๆ จึง ทำให้ไม่ได้ร่วมกันคิดหรือหาแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

-มีความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่ ผู้น้อย มักจะเชื่อว่าตนเองมีฐานะสูงกว่า ชาวบ้าน จึงมักมองว่าชาวบ้านไม่มีความรู้ความสามารถต้องพึ่งเจ้าหน้าที่เพียงอย่างเดียว

-เจ้าหน้าที่ชอบทำงานในสำนักงานมากกว่าปฏิบัติงานในพื้นที่ จึงรู้ปัญหา น้อยและมองไม่เห็นความสำคัญและศักยภาพของชุมชนในพื้นที่

-เจ้าหน้าที่ทำงานให้พอใจผู้บังคับบัญชา แต่ไม่ได้ปฏิบัติงานเพื่อชุมชน อย่างแท้จริง ทำให้การแก้ปัญหาหลาย ๆ อย่างของชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จ กล่าวคือ ไม่ได้แก้ ปัญหาอย่างตรงจุดหรือตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการจัดการสิ่งแวดล้อม และการเข้ามา มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้น การ ขาดจิตสำนึกในด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนของตนเอง ทำให้บางครัวเรือนไม่ให้ความร่วมมือใน การจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนที่ย้ายมาอยู่ใหม่ และยังไม่มีความ สัมพันธ์กับเพื่อนบ้านหรือชุมชนมากนัก การไม่กระจายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่ ชุมชน รวมถึงโครงสร้างอำนาจทางการปกครองและการบริหาร

5.2.5 หนทางข้างหน้าของการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน

จากการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเมืองลำพูน ในด้าน ความต้องการในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูนนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้ เทศบาลแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งสามารถจำแนกตามประเภทของปัญหา สิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) ในด้านมลภาวะทางอากาศนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้เทศบาลจัดการ กับแหล่งกำเนิดมลพิษโดยตรง หรือถ้าไม่สามารถทำได้ควรหาทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เช่น คำน จากท่อไอเสียควรตรวจจับยานพาหนะที่ปล่อยควันดำ ฝุ่นละอองจากถนนในช่วงเวลาเร่งด่วน ควรมี

การนำน้ำมารดถนนก่อนช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อลดฝุ่นละออง กลิ่นเหม็นจากน้ำเน่าเสียควรขุดลอก ลำเหมืองหรือสูบน้ำทิ้ง ฝุ่นควันจากเตาเผาขยะควรสร้างเตาเผาขยะที่ได้มาตรฐานและไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ เป็นต้น ส่วนแหล่งกำเนิดมลพิษอื่น ๆ เช่น กลิ่นเหม็นจากนิคมอุตสาหกรรมควรดำเนินการ โดยใช้มาตรการทางกฎหมายโดยอาศัยข้อมูลจากการตรวจวัดคุณภาพอากาศของหน่วยงานต่าง ๆ

2) ในด้านปัญหาแม่น้ำและลำเหมืองในชุมชนน้ำเสียนั้น ผู้นำและคณะกรรมการชุมชน รวมถึงกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการให้การดำเนินการตรวจวัดคุณภาพน้ำและแจ้งผลการตรวจวัดแก่ประชาชนให้ทราบด้วย เพื่อการร่วมกันรณรงค์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในแม่น้ำลำคลอง เพราะปัจจุบันแม้จะมีการตรวจวัดคุณภาพน้ำ โดยหลายหน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการทั้งเทศบาลเมืองลำพูน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน ศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อมเขต 10 จังหวัดลำปาง และศูนย์วิเคราะห์และทดสอบสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมภาคเหนือ แต่ผลการตรวจวัดดังกล่าวไม่ได้เผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ แต่จะมีเพียงการจัดทำรายงานสรุปเป็นครั้งคราว ทำให้ข้อมูลที่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในส่วนของการราชการที่รับผิดชอบเท่านั้น โดยไม่มีการเผยแพร่สู่สาธารณะให้ได้ทราบ ตลอดจนต้องการให้เทศบาลบังคับให้ผู้ประกอบการหอพัก ร้านอาหาร ติดตั้งถังบำบัดน้ำเสียก่อนระบายลงสู่แหล่งน้ำหรือทางระบายน้ำสาธารณะ และมีการจัดทำระบบบำบัดน้ำทิ้งรวมของชุมชนและการติดตั้งอุปกรณ์บำบัดน้ำเสียในแม่น้ำ ให้สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง เพราะในปัจจุบันยังไม่มีมีการก่อสร้างและติดตั้งระบบที่ถาวร อย่างไรก็ตามพบว่า ปัจจุบันเทศบาลเมืองลำพูนกำลังดำเนินงานก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวม ตามแผนงานในปีงบประมาณ 2544 - 2547 และได้มีการติดตั้งเครื่องบำบัดน้ำเสียสาธิตบริเวณข้างที่ทำการประปาจังหวัดลำพูน ซึ่งอยู่ระหว่างการทดลองเดินเครื่อง

3) ส่วนความต้องการด้านการปรับปรุงทางกายภาพของแม่น้ำและลำเหมือง ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ต้องการให้มีการกำจัดวัชพืชน้ำ ผักตบชวา และขยะในแม่น้ำอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีการขุดลอกแม่น้ำเพื่อให้การไหลของน้ำสะดวกขึ้น ซึ่งปัจจุบันผักตบชวา และวัชพืชน้ำ รวมทั้งขยะยังเป็นปัญหาขัดขวางการไหลของน้ำ ดังนั้นการขุดลอกแม่น้ำและลำเหมือง จะสามารถทำให้การไหลของน้ำดีขึ้น และสามารถลดปัญหาขยะและวัชพืชน้ำได้อีกทางหนึ่ง โดยทางเทศบาลเมืองลำพูนควรจะร่วมกับชุมชนในการดำเนินการขุดลอกลำเหมืองและการกำจัดผักตบชวาในแม่น้ำ โดยอาจทำเป็นกิจกรรมรณรงค์ให้ประชาชนให้ความร่วมมือในวันสำคัญที่ทางราชการกำหนดขึ้น

4) ในด้านปัญหาขยะนั้น ควรปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของคนในพื้นที่รวมถึงคนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ โดยเฉพาะบริเวณหอพักต่าง ๆ ให้มีนิสัยรักความสะอาด และมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด โดยรณรงค์ ให้ลดปริมาณขยะโดยการใช้น้ำยาซักผ้าที่ไม่ใช่พลาสติกและภาชนะที่ทำจากวัสดุซึ่งย่อยสลายเองได้ หรือให้หมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่ รวมทั้งสร้างนิสัยในการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง ตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี เพื่อให้แต่ละครัวเรือนเป็น

ผู้กำจัดขยะของตัวเอง และในส่วนของตนเองควรวางแผนการจัดการขยะให้เป็นระบบ ตั้งแต่การจัดเก็บ การขนถ่าย และการกำจัด รวมถึงตรวจสอบการทำงานของพนักงานเทศบาลและปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่อง จับและปรับผู้ที่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ

5) ในด้านสาธารณูปโภคที่มีอยู่แล้วนั้น ไม่ต้องการให้รื้อถอนบ่อย เพราะเสียงบประมาณมาก และไม่สะดวกต่อผู้ที่สัญจรไปมา

6) ในด้านการมีส่วนร่วมการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น เทศบาลควรประสานการดำเนินงานกับชุมชนในทุก ๆ เรื่อง ส่วนประชาชนที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมบางส่วนยังไม่มี ความเข้าใจในปัญหาอย่างแท้จริง จึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้และตัดสินใจก่อนที่จะดำเนินการ ซึ่งจะ เป็นวิธีการป้องกันการเกิดเหตุการณ์ความไม่พอใจของประชาชนได้ เช่น การประท้วง และการทำลายสาธารณสมบัติ

จากความต้องการและข้อเสนอแนะในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มตัวอย่างและผู้นำชุมชน ได้แสดงให้เห็นว่าชุมชนเมืองลำพูนมีความต้องการให้สภาพแวดล้อมในชุมชนของตนดีขึ้น และประชาชนส่วนหนึ่งมีความรู้และความสนใจในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนทราบแนวทางในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม หากแต่ยังขาดการริเริ่มและการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐ ทำให้การดำเนินการเองในชุมชนทำได้ยาก ดังนั้นจึงควรได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสด้านการแสดงผลงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนมากขึ้น

5.3 การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน

5.3.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน

จากการศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน โดยรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจำแนกตาม การตัดสินใจ การปฏิบัติดำเนินงาน การได้รับประโยชน์ และการประเมินผล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมปฏิบัติดำเนินการมากที่สุด และมีส่วนร่วมในการประเมินผลน้อยที่สุด (รายละเอียดแสดงดังตารางในหัวข้อต่อไป) ซึ่งลักษณะพื้นฐานของการเข้าร่วม จากการสอบถามส่วนใหญ่เป็นความเต็มใจเข้าร่วม โดยมีผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้านเป็นตัวกระตุ้น เพราะชุมชนมีความรู้จักผูกพันกัน การพบปะพูดคุยเป็นประจำทำให้มีโอกาสด้านการรับรู้ข่าวสาร ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้สนใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

ส่วนระดับขั้นของการมีส่วนร่วมนั้น จากการศึกษาพัฒนาการของการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูนตามหัวข้อที่กล่าวถึงแล้ว พบว่า ในระยะแรกของการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะนั้น เป็นไปในลักษณะของการส่งผู้นำชุมชนซึ่งเป็นตัวแทนชุมชนเข้าร่วมในการประชุม เพื่อรับทราบเท่านั้น ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพราะโครงการต่าง ๆ เป็นโครงการที่กำหนดมาจากเบื้องบน และแจ้งข่าวสารข้อมูลให้ชุมชนทราบต่อไป ทั้งโดยการประกาศทางเสียงตามสายและการให้ผู้นำชุมชนมาบอกในที่ประชุมชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะเหล่านี้ Arnstein (1971) ถือว่าไม่ใช่การมีส่วนร่วมที่แท้จริง

แต่ต่อมาเมื่อผู้นำชุมชนรับเอาโครงการคัดแยกขยะมาอยู่ในความรับผิดชอบของชุมชน โดยชุมชนดำเนินการเองทั้งหมด ผู้นำชุมชนได้เปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะวิธีการในการดำเนินงาน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และร่วมปฏิบัติดำเนินการตามแบบที่ชุมชนเห็นร่วมกัน ชุมชนมีอำนาจในการเจรจาต่อรอง มีสิทธิมีเสียงในการเสนอความคิดเห็น และคณะกรรมการดำเนินการก็เป็นสมาชิกในชุมชนทั้งหมด และชุมชนมีอำนาจในการที่เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องนั่นเอง ทำให้การมีส่วนร่วมเป็นไปในลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยพลังของชุมชนอย่างแท้จริง ตามแนวคิดของ Arnstein (1971)

5.3.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน

การศึกษาเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมวิเคราะห์ข้อมูลโดยการกระจายร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตาม การตัดสินใจ การปฏิบัติดำเนินงาน การได้รับประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 5.5 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม จำแนกตามรูปแบบการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	$\bar{X}$	S.D.
รูปแบบการมีส่วนร่วม	N(%)	N(%)	N(%)	N(%)		
การตัดสินใจ						
1. ในการประชุมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในด้าน						
-ขยะ	41 (14.7)	54 (19.4)	94 (33.8)	89 (32.0)	1.17	1.04
-น้ำเสีย	37 (13.3)	53 (19.1)	92 (33.1)	96 (34.5)	1.11	1.03
-อากาศเสีย	36 (12.9)	51 (18.3)	94 (33.8)	97 (34.9)	1.09	1.02
-พื้นที่สีเขียว	1 (0.4)	3 (1.1)	3 (1.1)	271 (97.5)	0.04	0.29
2. แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับสาเหตุและปัญหาสิ่งแวดล้อม	38 (13.7)	53 (19.1)	82 (29.5)	105 (37.8)	1.09	1.05
3. พิจารณากำหนดพื้นที่ที่มีปัญหา	38 (13.7)	52 (18.7)	80 (28.8)	108 (38.8)	1.07	1.06
4. พิจารณากำหนดกิจกรรมในการแก้ไขปัญหา	38 (13.7)	48 (17.3)	81 (29.1)	111 (39.9)	1.05	1.06
5. พิจารณากำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม						
-ขยะ	36 (12.9)	55 (19.8)	92 (33.1)	95 (34.2)	1.12	1.02
-น้ำเสีย	33 (11.9)	56 (20.1)	90 (32.4)	99 (35.6)	1.08	1.01

ตาราง 5.5 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม จำแนกตามรูปแบบการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม รูปแบบการมีส่วนร่วม	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	$\bar{X}$	S.D.
-อากาศเสีย	33 (11.9)	54 (19.4)	89 (32.0)	102 (36.7)	1.06	1.02
ค่าเฉลี่ยรวมการตัดสินใจ					0.98	0.96
การปฏิบัติดำเนินงาน						
1.ร่วมบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน	71 (25.5)	80 (28.8)	91 (32.7)	36 (12.9)	1.67	1.00
2.ร่วมกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เช่น ห้ามทิ้งขยะ	67 (24.1)	89 (32.0)	76 (27.3)	46 (16.5)	1.64	1.02
3.ร่วมสอนลูกหลานให้รู้ถึงประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม ดูแลไม่ให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน	78 (28.1)	86 (30.9)	80 (28.8)	34 (12.2)	1.75	1.00
4.ร่วมดูแลสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ แยกขยะ ไม่ทิ้งขยะลงน้ำ สอดส่องผู้ฝ่าฝืน	71 (25.5)	91 (32.7)	81 (29.1)	35 (12.6)	1.71	0.99
5.เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น แยกขยะ อนุรักษ์น้ำกวาง บ้านนาอยู่ ปรับปรุงภูมิทัศน์	70 (25.2)	90 (32.4)	84 (30.2)	34 (12.2)	1.71	0.98
ค่าเฉลี่ยรวมการปฏิบัติดำเนินงาน					1.70	1.00
การรับประโยชน์						
1.ร่วมรับรายได้เพิ่มจากการขายมูลฝอยแห้งที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	29 (10.4)	74 (26.6)	90 (32.4)	85 (30.6)	1.17	0.98
2.ร่วมรับข้อมูลข่าวสารและความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	31 (11.2)	82 (29.5)	110 (39.6)	55 (19.8)	1.32	0.92

ตาราง 5.5 (ต่อ)

ระดับการมีส่วนร่วม รูปแบบการมีส่วนร่วม	มาก	ปาน กลาง	น้อย	ไม่เคย	$\bar{X}$	S.D.
	N(%)	N(%)	N(%)	N(%)		
3.ร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม โดย -ใช้น้ำจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	29 (10.4)	70 (25.2)	91 (32.7)	88 (31.7)	1.14	0.98
-ใช้น้ำในการอุปโภคและบริโภค	47 (16.9)	75 (27.0)	92 (33.1)	64 (23.0)	1.38	1.02
-การจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภค ได้แก่ ปลา กุ้ง ปู หอย	27 (9.7)	72 (25.9)	96 (34.5)	83 (29.9)	1.15	0.96
-ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนและเกมกีฬา เช่น การตกปลา	27 (9.7)	71 (25.5)	96 (34.5)	84 (30.2)	1.15	0.96
-ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม ทางวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ การลอยกระทง ฯลฯ	31 (11.2)	88 (31.7)	107 (38.5)	52 (18.7)	1.35	0.91
ค่าเฉลี่ยรวมการรับประโยชน์					1.23	0.96
การติดตามและประเมินผล						
1.ร่วมพิจารณากิจกรรมในการดำเนินการ จัดการสิ่งแวดล้อมว่ามีความสำเร็จหรือ ล้มเหลว	24 (8.6)	40 (14.4)	104 (37.4)	110 (39.6)	0.92	0.94
2.ร่วมติดตามและประเมินผลการ ประชาสัมพันธ์	22 (7.9)	37 (13.3)	102 (36.7)	117 (42.1)	0.87	0.93
3.ร่วมพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ ผลดี ผลเสียจากโครงการการจัดการ สิ่งแวดล้อม แต่ละโครงการ	27 (9.7)	39 (14.0)	103 (37.1)	109 (39.2)	0.94	0.96
ค่าเฉลี่ยรวมการติดตามและประเมินผล					0.91	0.94

1)การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ข้อมูลด้านการตัดสินใจ แสดงให้เห็นว่าชุมชนเมืองลำพูนมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อค้นหาสาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งเป็นการประชุมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนในด้านขยะ น้ำเสีย อากาศเสียและการขาดแคลนพื้นที่สีเขียว การแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับสาเหตุและปัญหาสิ่งแวดล้อม การพิจารณากำหนดพื้นที่ที่มีปัญหา การพิจารณากำหนดกิจกรรมในการแก้ไขปัญห และ การพิจารณากำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหสิ่งแวดล้อมในด้านปัญหาขยะ น้ำเสียและอากาศเสีย

ชาวชุมชนเมืองลำพูนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในส่วนของการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาขยะในชุมชนร้อยละ 68 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.17 ในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาน้ำเน่าเสียในชุมชน ร้อยละ 65.5 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.11 ในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาอากาศเสียในชุมชน ร้อยละ 65.1 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.09 และด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการขาดแคลนพื้นที่สีเขียว ร้อยละ 2.5 มีส่วนร่วมน้อยมาก มีค่าเฉลี่ย 0.04 แสดงว่า ปัญหาที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมส่วนใหญ่ได้นำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการชุมชน เพื่อร่วมพิจารณาซึ่งที่ประชุมจะประกอบด้วยผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และผู้ที่สนใจเข้าร่วมฟังการประชุมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้ที่ร่วมประชุมส่วนใหญ่เข้าไปเพื่อรับฟังและแสดงความคิดเห็น ในลักษณะของการสนับสนุนหรือการคัดค้านโดยการยกมือเป็นส่วนใหญ่ แต่ผู้ที่เป็นแกนนำทางความคิดมีไม่มาก จึงทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจค้นหาสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับน้อย ส่วนประชาชนทั่วไปในชุมชนที่สนใจแต่ไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมการประชุม ทำให้ชาวชุมชนบางส่วนไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจค้นหาสาเหตุของปัญหาดังกล่าว

การแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับสาเหตุและปัญหาสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 62.2 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.09 แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูนส่วนใหญ่ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับสาเหตุและปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะขาดความเชื่อมั่นการเป็นตัวของตัวเอง และสนับสนุนความคิดของผู้นำหรือคนหมู่มาก อีกทั้งโครงการต่าง ๆ หลายโครงการถูกกำหนดจากเจ้าหน้าที่หรือบุคคลภายนอกชุมชน

ในส่วนของการพิจารณากำหนดพื้นที่ที่มีปัญหาชาวชุมชนเมืองลำพูนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร้อยละ 61.2 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.07 แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูนส่วนใหญ่มีส่วนร่วม กำหนดพื้นที่ที่มีปัญหาน้อย เนื่องจาก ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นเพียงบางพื้นที่ และกลุ่มผู้ที่ประสบปัญหาคือผู้ที่อยู่ใกล้เคียงกับแหล่งกำเนิดของปัญหา ทำให้ในภาพรวมจึงมีการ

มีส่วนร่วมในระดับน้อย นอกจากนี้บางปัญหาผู้นำชุมชนรับทราบข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐหรือนำผลสรุปจากที่ประชุมคณะกรรมการชุมชนมาแจ้งให้ชุมชนทราบเท่านั้น

การพิจารณากำหนดกิจกรรมในการแก้ไขปัญหา ชุมชนเมืองลำพูนมีส่วนร่วมร้อยละ 60.1 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.05 แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูนส่วนมากไม่ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมเป็นนโยบายหรือแผนงานที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ได้กำหนดแผนการปฏิบัติโดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาให้คำแนะนำ และชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้เท่านั้น

การพิจารณากำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ในด้านปัญหาขยะ ร้อยละ 65.8 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.12 ปัญหาน้ำเสีย ร้อยละ 64.4 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.08 และปัญหาอากาศเสีย ร้อยละ 63.3 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.06 แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขสิ่งแวดล้อมน้อย เนื่องจากการดำเนินงานจะรวมกลุ่มกันและมีการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการชุมชน ซึ่งบุคคลคนเดียวจะร่วมเป็นกรรมการหลายชุดและมาตรการส่วนใหญ่ก็จะถูกกำหนดจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก ทำให้การตัดสินใจในการพิจารณาหามาตรการแนวทางการแก้ไขเป็นกระจุกและมีความเกรงใจกัน

2)การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติดำเนินงาน

ข้อมูลด้านการปฏิบัติดำเนินงาน แสดงให้เห็นว่าชุมชนเมืองลำพูนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งเป็น การบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม ชุมชน การร่วมกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เช่น ห้ามทิ้งขยะ การสอนลูกหลานให้รู้ถึงประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมและดูแลไม่ให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน การดูแลสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ แยกขยะ ไม่ทิ้งขยะลงน้ำ สอดส่องผู้ฝ่าฝืน การเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น แยกขยะ อนุรักษ์แม่น้ำ ปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน

ชาวชุมชนเมืองลำพูนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติดำเนินงาน ในการร่วมบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ร้อยละ 87.1 มีส่วนร่วมปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.67 แสดงว่า ชุมชนเมืองลำพูนมีความรู้จักผูกพัน สามัคคีช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนเท่าที่ตนสามารถช่วยได้ และตระหนักถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

ในด้านการร่วมกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เช่น ห้ามทิ้งขยะ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 83.5 มีค่าเฉลี่ย 1.64 มีส่วนร่วมปานกลาง แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูน มีการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านเป็นประจำสม่ำเสมอ ทำให้มีการบอกเล่าข่าวสารที่ได้ทราบจากการประชุมคณะกรรมการชุมชนหรือการบอกเล่าของผู้คนต่อไปให้กับเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้อง ให้ร่วมปฏิบัติกิจกรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

การสอนลูกหลานให้รู้ถึงประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม และดูแลไม่ให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 87.8 มีส่วนร่วมปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.75 แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงมีการสอนลูกหลานให้ทราบถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในบ้านและละแวกบ้านให้สวยงาม สะอาด น่าอยู่

การดูแลสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ แยกขยะ ไม่ทิ้งขยะลงน้ำ สอดส่องผู้ฝ่าฝืน ร้อยละ 87.4 มีส่วนร่วมปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.71 แสดงให้เห็นว่า ชุมชนให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และร่วมกันดูแลสภาพแวดล้อมในชุมชนเพื่อให้สภาพแวดล้อมในชุมชนสวยงาม ร่มรื่น และน่าอยู่อาศัย ตลอดจนเป็นที่ชื่นชมของผู้ที่ได้พบเห็น

การเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น คัดแยกขยะ ร่วมอนุรักษ์แม่น้ำและลำเหมือง ปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน ร้อยละ 87.8 มีส่วนร่วมปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.71 แสดงว่า ชุมชนได้เข้าร่วมโครงการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งที่ชุมชนเสนอขึ้นเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชน และโครงการที่เทศบาลเสนอขึ้นแล้วขอความร่วมมือจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้ร่วมโครงการ เพราะให้ความสนใจในเรื่องสภาพแวดล้อมของชุมชน และได้รับประโยชน์จากการร่วมมือปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมตามกิจกรรมที่เสนอขึ้นตามโครงการต่าง ๆ

3)การมีส่วนร่วมในลักษณะของการได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลด้านการได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นว่าชุมชนเมืองลำพูน มีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งเป็น การรับรายได้เพิ่มจากการขายขยะแห้งที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ การรับข้อมูลข่าวสารและความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การใช้น้ำจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การใช้น้ำในการอุปโภคและบริโภค การจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภค ได้แก่ ปลา กุ้ง ปู หอย ใช้

เป็นสถานที่พักผ่อนและเกมกีฬา เช่น การตกปลา ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี ได้แก่ ประเพณีลอยกระทง เทศกาลสงกรานต์ ฯลฯ

ประเด็นของชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายขยะแห่งที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 69.4 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.17 แสดงว่า ชาวชุมชนได้รับประโยชน์จากการขายขยะแห่งที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น ขวดแก้ว พลาสติก โลหะ กระดาษ เป็นต้น ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเก็บรวบรวมเป็นปริมาณมากก็ขายได้ทำให้มีรายได้มากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ได้รับรายได้เพิ่มเล็กน้อยเพราะราคาของขยะแห่งที่ค่อนข้างต่ำ และหากเก็บรวบรวมไว้มากทำให้บ้านดูรุงรังไม่สวยงาม ดังนั้นบางคนจึงนำขยะแห่งที่แยกไว้มอบให้ผู้ที่มารับซื้อตามบ้าน หรือมอบให้กับร้านรับซื้อของเก่าของชุมชนเพื่อนำรายได้เข้าชุมชน

การได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่กับวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 80.2 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.32 แสดงว่า ชาวชุมชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ด้านข้อมูลข่าวสารและความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการประสานงาน การวางแผน และใช้ประโยชน์ของเครือข่ายข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

การใช้น้ำจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ร้อยละ 68.3 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.14 แสดงว่า ชาวชุมชนใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในชุมชนเพื่อการเกษตรน้อย ทั้งนี้เนื่องจากในเขตชุมชนเมืองลำพูนมีพื้นที่เกษตรกรรมน้อย เพราะประชาชนมีการขายที่ดินการเกษตรไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมลง และการผันน้ำจากแม่น้ำกวังไปใช้ในทางการเกษตรกระทำได้อย่างขึ้น เพราะต้องผ่านชุมชน จากการสำรวจพื้นที่ที่ชุมชนพบว่ามีเพียงบางบริเวณของชุมชนที่ปลูกกล้วย และมักปลูกอยู่ภายในบริเวณบ้าน ซึ่งอาศัยน้ำจากแม่น้ำกวังหรือลำเหมืองสาธารณะในชุมชนเพื่อรดน้ำ

การใช้น้ำในการอุปโภคและบริโภค ร้อยละ 77.0 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.38 แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูนใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อการอุปโภคบริโภคน้อย ในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้น้ำจากการประปาของเทศบาลเพื่อการอุปโภค และน้ำที่ใช้เพื่อการบริโภคมีการซื้อจากรถขายน้ำของเอกชน และมีการนำน้ำจากประปามาผ่านการกรองก่อนที่จะนำไปบริโภค ซึ่งมีความสะดวกสบายมากกว่า และมีต้นทุนที่ถูกกว่าการใช้น้ำจากแม่น้ำกวังมาผลิตเป็นน้ำสะอาดเพื่อการบริโภคและอุปโภคในครัวเรือนเอง ส่วนหนึ่งเนื่องจากคุณภาพน้ำในแม่น้ำและลำเหมืองสาธารณะต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายเหมือนในอดีต ดังนั้นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำส่วนใหญ่จึงเป็นไปในลักษณะของการนำน้ำมารดต้นไม้ หรือเก็บพืชน้ำมาใช้หรือรับประทาน เช่น ผักบุ้ง สายบัว ดอกบัว เป็นต้น

การจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภค ได้แก่ ปลา กุ้ง ปู หอย ร้อยละ 70.1 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.15 แสดงว่า ชาวชุมชนรับประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคน้อย ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนส่วนหนึ่งเกรงว่า สัตว์น้ำในแม่น้ำกวงจะมีสารพิษปนเปื้อนจึงไม่กล้าที่จะจับมาเพื่อบริโภค ประกอบกับมาตรการควบคุมมิให้จับสัตว์น้ำในเขตคูเมืองมีความเข้มงวด ดังนั้นการรับประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำจึงมีน้อย

ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนและเกมกีฬา เช่น การตกปลา ร้อยละ 69.8 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.15 แสดงว่า ชาวชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากสวนสาธารณะและแหล่งน้ำในชุมชนน้อย อาจเนื่องจากการที่ต้องทำงานจึงไม่มีเวลาพักผ่อนในสวนสาธารณะ ลานกีฬา หรือริมแม่น้ำที่ทางเทศบาลได้จัดสร้างสวนสาธารณะไว้

ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี เช่น ประเพณีลอยกระทง เทศกาลสงกรานต์ ร้อยละ 81.3 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.35 แสดงว่า ชาวชุมชนมีโอกาสนำแม่น้ำในการประกอบในประเพณีพื้นบ้าน เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ ขนทรายเข้าวัดในระดับน้อย ทรายที่ใช้มักจะนำมาจากแหล่งอื่น ไม่ได้มาจากแม่น้ำกวง เนื่องจากทรายในแม่น้ำกวงมีน้อยลง คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมลง จึงทำให้ชุมชนรับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะแม่น้ำ ในการใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีน้อย และการให้ความสำคัญของประเพณีลดน้อยลงไปแตกต่างจากในอดีตเป็นอย่างมาก ทรายใดที่น้ำในแม่น้ำกวงยังไม่พื้นคืนสู่สภาพปกติ อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คุณค่าทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมลดลงอย่างเห็นได้ชัด อันเป็นผลต่อคุณค่าทางด้านจิตใจของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งหากไม่มีการรณรงค์และอนุรักษ์แม่น้ำกวงไว้ให้สอดคล้องกับการประกอบกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม สิ่งเหล่านี้อาจสูญหายไปได้

4)การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ข้อมูลด้านการประเมินผล แสดงให้เห็นว่าชุมชนเมืองลำพูนมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยแบ่งเป็น การพิจารณากิจกรรมในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมว่ามีความสำเร็จหรือล้มเหลว การติดตามและประเมินผลการประชาสัมพันธ์ การพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ ผลดี ผลเสียจากโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมแต่ละโครงการ

ชาวชุมชนเมืองลำพูนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณากิจกรรมในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่ามีความสำเร็จหรือความล้มเหลว ร้อยละ 60.4 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 0.92 แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูนส่วนใหญ่เห็นว่าการประเมินผลเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชน และเป็นเรื่องไกลตัว จึงมีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าสำเร็จ

หรือล้มเหลวของกิจกรรมน้อย ประกอบกับมีหลายโครงการชุมชนไม่ได้เป็นผู้เสนอขึ้นจึงไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร

การติดตามและประเมินผลการประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 57.9 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 0.87 แสดงว่า ชุมชนเห็นความสำคัญของการประเมินผลการประชาสัมพันธ์น้อย อาจเนื่องจากการประชาสัมพันธ์นั้นวัดผลได้ยาก และต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย แต่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีน้อย การประเมินผลจึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

การพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ ผลดี ผลเสียจากโครงการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ละโครงการ ร้อยละ 60.8 มีส่วนร่วมน้อย มีค่าเฉลี่ย 0.94 แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูนมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยพิจารณาผลประโยชน์ที่ได้รับ ผลดี ผลเสียจากโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมแต่ละโครงการน้อย เนื่องจากเป็นงานที่ละเอียดต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และประกอบกับคิดว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงาน หรือผู้นำชุมชนเท่านั้น ซึ่งมีบางส่วนเท่านั้นที่ให้ความสำคัญโดยเข้าร่วมการประเมินผลทุกครั้ง

5.3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ถือเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งของการแสดงพลังของชุมชนที่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนของตนได้ ขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการรวมกลุ่มกันของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน เกิดกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งนี้ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสภาพของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่มีมาตั้งแต่ครั้งในอดีต

ปรากฏการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมืองลำพูน ที่เป็นตัวผลักดันให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่มาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในชุมชนเอง รวมทั้งปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่ภายนอกชุมชนด้วย

จากการศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูนนั้น พบว่า มีปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยภายในชุมชน คือ ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน มีดังนี้คือ

1) ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน การที่ชุมชนเมืองลำพูนเป็นชุมชนที่มีพื้นฐานจากระบบครอบครัวและเครือญาติ จึงทำให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นไปแบบแนวราบที่มีการรวมตัวกันภายในชุมชนเพื่อพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมในชุมชน ทั้งกิจกรรมส่วนตัวและส่วนรวมด้วยความรู้สึกผูกพันรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนนี้ สอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่เสนอโดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540) ที่ว่า ชุมชนจะมีวัฒนธรรมของตนเอง มีความเชื่อแบบดั้งเดิมในระบบญาติมิตรและระบบครอบครัวที่ผูกพันชุมชนอยู่ นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้ในชุมชนโดยครอบครัว วัด ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส ผู้นำทางอาชีพด้านต่าง ๆ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้แสดงศักยภาพความเป็นผู้นำในชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางสังคม ซึ่งแบ่งได้เป็นทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนบุคคล ทุนองค์กร ทุนเครือข่ายที่เสริมสร้างและส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งที่มีอยู่ในชุมชน

2) ชุมชนได้ประสบปัญหาร่วมกัน เมื่อชุมชนต้องประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาที่ก่อผลกระทบเนืองกว้างต่อผู้คนที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชน ทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกโกรธแค้นและพร้อมใจที่จะร่วมคิดร่วมทำเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นร่วมกัน ผู้คนในชุมชนจึงเห็นประโยชน์และเข้ามารวมกลุ่มกัน เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนและใหญ่โตเกินกว่าที่บุคคลเดียวจะกระทำการได้ ชุมชนได้แสวงหาเครือข่ายความร่วมมือจากชุมชนที่ประสบปัญหาเดียวกัน ขึ้นเสนอต่อเทศบาลเพื่อขอจัดการปัญหาของชุมชน เกิดเป็นกิจกรรมของชุมชนที่ประกอบด้วย กิจกรรมการคัดแยกขยะ การเก็บรวบรวมขยะ และการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะ มีการประสานความร่วมมือในการจัดการขยะระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ กลุ่มคณะกรรมการชุมชน กลุ่มประชาชนในระดับครัวเรือน โดยมีความหลากหลายของกลุ่มคนที่ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน เกิดความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน เกิดความเอื้ออาทรต่อกัน มีความสนใจและมองเห็นผลประโยชน์ที่ชุมชนของตนพึงได้รับร่วมกันถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้คนในชุมชน แสดงถึงศักยภาพของชุมชนในการปรับตัวเพื่อต่อสู้กับปัญหา และแสดงถึงความสามารถในการพัฒนาชุมชนของตนไปสู่ความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ และมีความต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ โดยลักษณะเหล่านี้สอดคล้องกับที่ Kitahara (1996) เรียกว่า รูปแบบการมีอำนาจของประชากร ซึ่งมีพื้นฐานแนวคิดที่ว่าชาวบ้านเป็นหลักของสังคม เป็นผู้ส่งเสริมการพัฒนาและเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง ดังนั้นควรเน้นไปที่บทบาทของประชาชนและสนับสนุนการพึ่งตนเองของชาวบ้าน กล่าวคือ สนับสนุนให้ชุมชนจัดการปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐควรมีบทบาทเพียงเป็นที่เล็งหรือสนับสนุนด้านความรู้และเทคโนโลยีที่ชุมชนต้องการก็พอ

3)ภายในชุมชนมีองค์กรชุมชนที่หลากหลาย ภายในชุมชนมีกลุ่มองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการหลายกลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจ ที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ ถือเป็นทุนองค์กร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคมที่สำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีแหล่งประโยชน์และแหล่งพึ่งพิงในชุมชน คนในชุมชนมีการเกาะเกี่ยวและเคลื่อนไหวในประเด็นเพื่อส่วนรวมด้วย มีความสามารถในการต่อรองกับผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ภายนอกชุมชนได้

4)ชุมชนมีผู้นำที่หลากหลาย ชุมชนมีผู้นำหลาย ๆ ด้านที่สามารถประสานความคิดและประโยชน์ของชุมชนได้ รวมทั้งมีความสามารถชักชวนและชี้แจงความคิดและข้อมูลให้แก่สมาชิกชุมชนเห็นประโยชน์และร่วมในการเคลื่อนไหวเพื่อสาธารณะได้หลายคน ซึ่งชุมชนมีความเคารพนับถือผู้นำของตนอย่างมากซึ่งถือเป็นทุนบุคคลและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ดังจะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทอย่างมากในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยชุมชนเมืองลำพูนมีผู้นำที่สำคัญหลาย ๆ คน ได้แก่ นายพิรุณ จันทร์ธรรม เลขาธิการเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเมือง นายประทีป ถาน้อย อดีตประธานเครือข่ายสิ่งแวดล้อม นายทองคำ เมืองมูล ผู้นำชุมชนประตูลีและประธานเครือข่ายสิ่งแวดล้อม นางจรรยาพร บุญยเกียรติ ที่เป็นผู้นำชุมชนท่าขาม - บ้านฮ่อม นายบุญช่วย วรรณเมฆ ประธานชุมชนพระคงธานี และนายถวัลย์ คำธง ประธานชุมชนสันดอนรอม เป็นต้น

5)ความสำนึกและการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน สมาชิกของชุมชนเมืองลำพูน มีการเรียนรู้และเข้าร่วมการเคลื่อนไหวของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมต่อสู้และต่อรองกับปัญหาของชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต ตลอดจนเข้าร่วมเป็นสมาชิกในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมการรณรงค์ต่าง ๆ ที่ชุมชนได้จัดทำขึ้นเพื่อการพัฒนาชุมชน กิจกรรมการจัดการขยะของชุมชนที่เกิดขึ้นใน ปี พ.ศ.2539 - 2540 ได้รับความร่วมมือจากผู้คนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ก่อให้เกิดเป็นความร่วมมือ ร่วมใจของผู้คนทั้งในระดับครัวเรือน และในระดับชุมชน โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของการคัดแยกขยะของชุมชน ให้ความร่วมมือโดยเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการรณรงค์ทำความสะอาดภายในชุมชน รวมทั้งให้ความร่วมมือโดยการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่คณะกรรมการชุมชนได้ตั้งขึ้นมา

พฤติกรรมที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นถึงสำนึกของผู้คนในชุมชนที่ได้มารวมตัวกัน แสดงออกถึงความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และเห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนร่วมกับผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และได้เห็นถึง

ความสำคัญของการต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ นั่นคือชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ จนชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้นกว่าเดิม

ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ ความร่วมมือของเทศบาลเมืองลำพูน การสนับสนุนโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน จากองค์กรเอกชนต่าง ๆ เช่น องค์กรความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งประเทศไทย (DANCED) สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) กองทุนพัฒนาชุมชนเมือง (SIF) สำนักงานความร่วมมือทางวิชาการประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนี ประจำประเทศไทย (GTZ) และอิทธิพลของการติดต่อสื่อสาร

1) **ความร่วมมือของเทศบาลเมืองลำพูน** การสนับสนุนโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูนจากองค์กรเอกชนต่าง ๆ เช่น องค์กรความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งประเทศไทย (DANCED) สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) กองทุนพัฒนาชุมชนเมือง (SIF) สำนักงานความร่วมมือทางวิชาการประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนี ประจำประเทศไทย (GTZ) ในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน ความร่วมมือของเทศบาลเมืองลำพูนและการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน นับเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญจากภายนอกชุมชนที่มีผลโดยตรงต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน ทั้งนี้เนื่องมาจากชุมชนเมืองลำพูนอยู่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองลำพูน และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกับเทศบาล และได้รับความเห็นชอบให้มีการดำเนินงานได้ในเวลาต่อมา การที่ชุมชนสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมของตนได้ และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันจนได้รับความสำเร็จ ถือได้ว่าการเข้ามาของเจ้าหน้าที่ทั้งจากเทศบาล และการสนับสนุนโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูนจากองค์กรเอกชนต่าง ๆ ที่เข้ามาในชุมชนนั้น มีลักษณะความสัมพันธ์กับชุมชนในแนวดิ่ง ทั้งนี้โดยเข้ามาเพื่อมุ่งหวังที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่าง ๆ ในการดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ตลอดจนได้นำเอาวิธีการของการพัฒนาในรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาสู่ชุมชนด้วย รวมทั้งระเบียบต่าง ๆ ของทางราชการได้ถูกนำเข้ามาใช้ในชุมชนมากมาย เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้ มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมแก่คณะกรรมการชุมชน นำพาคณะกรรมการชุมชนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการทำงาน การกระทำดังกล่าวได้ส่งผลโดยตรงต่อระบบการเรียนรู้ เกิดเป็นประสบการณ์การจัดกิจกรรมของกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มคณะกรรมการชุมชน ได้นำประสบการณ์การเรียนรู้ไปสร้าง

เป็นข้อปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความหลากหลายของกิจกรรมและกลุ่มคนในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน เกิดระบบการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน ทำให้ผู้คนในชุมชนมีการปรับตัวเพื่อให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมภายนอก

การเข้ามาของเทศบาลเมืองลำพูน และการสนับสนุนโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูนจากองค์กรเอกชนต่าง ๆ นั้นเปรียบเสมือนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน เพราะลำพังการที่ชุมชนได้มีการรวมกลุ่มกันของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อร่วมกันจัดการสิ่งแวดล้อม บนความสัมพันธ์กันในแนวราบที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินงานนั้นยังไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะชุมชนไม่มีงบประมาณและสิ่งจำเป็นต่าง ๆ เพียงพอที่จะดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพียงลำพังได้ อีกทั้งไม่มีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนต่าง ๆ จากภาครัฐและภาคเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน มาช่วยสนับสนุนให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมของชุมชนได้

2) อิทธิพลของการติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถือเป็นความจำเป็นเพราะทำให้การมีส่วนร่วมขยายตัวขึ้น ระบบการติดต่อสื่อสารในการมีส่วนร่วมไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการสื่อสารในแนวดิ่งแค่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการสื่อสารในแนวราบด้วย ซึ่งถือเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน ในลักษณะที่เมื่อใครทราบข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนก็นำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ดังนั้นการเชื่อมโยงเครือข่ายของความร่วมมือต่าง ๆ จึงนับเป็นแนวทางสำคัญของการสื่อสาร

อิทธิพลของการติดต่อสื่อสาร จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน เพราะการติดต่อสื่อสารทำให้เกิดเป็นเครือข่ายของความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชน โดยการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนนั้นมีการติดต่อได้หลายทางคือ มีคณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวสารการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนไปยังกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประชาชนในระดับครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของชุมชน เพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีโอกาสรับรู้ข่าวสารการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนและได้เข้ามามีส่วนร่วม เพราะครัวเรือนได้รับทราบถึงกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม เนื่องจากทำให้ครัวเรือนต่าง ๆ มีรายได้เพิ่มขึ้น เช่น จากการขายขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ เป็นการลดปริมาณขยะของชุมชนลงและทำให้ชุมชนสะอาดขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ได้รับทราบถึงการติดต่อสื่อสารในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งจากคณะกรรมการชุมชนที่ได้

สื่อสารโดยตรงไปยังประชาชนในชุมชน และในระหว่างกลุ่มประชาชนเองที่อยู่ในชุมชน รวมทั้งจากการสื่อสารข้อมูลในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนผ่านเสียงตามสายที่มีอยู่ในชุมชนด้วย

5.4 การทดสอบสมมุติฐาน

ในการทดสอบสมมุติฐาน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา คือ สภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน สภาพทางสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา และระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน ใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน หรือ ANOVA (One - way Analysis of Variance) ส่วนการได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ด้วยสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า

1) เมื่อเปรียบเทียบอาชีพกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูน โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน ไม่มีความแตกต่างกันตามอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งทำให้ไม่ยอมรับสมมุติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ (ตาราง 3 ในภาคผนวก ข) ซึ่งการที่อาชีพรับจ้าง ค้าขาย รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท และอาชีพอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันในระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน อาจเนื่องมาจากในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นทุกคนจะต้องมีจิตสำนึก มีความรัก ห่วงแทน และมีความตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังนั้นอาชีพจึงเป็นปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

2) ในส่วนของการเปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูน ไม่มีความแตกต่างกันตามระดับรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งทำให้ไม่ยอมรับสมมุติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้ (ตาราง 4 ในภาคผนวก ข) ซึ่งการที่ระดับรายได้ที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในด้านระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม อาจเนื่องมาจากการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมืองลำพูนนั้น มีหลากหลายรูปแบบของการเข้าร่วมและในส่วนของการปฏิบัติดำเนินการก็ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้เงินเป็นหลัก เพราะทุกคนสามารถร่วมปฏิบัติโดยใช้แรงกาย ความรู้และอาศัยความร่วมมือกัน ประกอบกับชุมชนเองได้รับ

งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนอยู่แล้ว ดังนั้นระดับรายได้จึงเป็นปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

3) สภาพทางสังคมได้เปรียบเทียบด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกันของประชาชน กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า ไม่มีความแตกต่างในระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม (ตาราง 5 ในภาคผนวก ข) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระดับการศึกษาที่กำหนดเกณฑ์ตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ไม่สามารถนำมากำหนดถึงองค์ความรู้หรือความรู้สึคนึกคิดของชุมชนที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดสถานการณ์คับขันหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในชุมชนได้ ดังนั้นการรับรู้หรือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริงของประชาชนน่าจะเป็นสิ่งเสริมสร้างความรู้ได้ดีกว่า ดังนั้นระดับการศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

4) ในการเปรียบเทียบระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูน โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่แตกต่างกันตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่ยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ (ตาราง 6 ในภาคผนวก ข) การที่ชาวชุมชนเมืองลำพูนมีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากชาวชุมชนได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นในการใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว และใช้น้ำจากแหล่งน้ำในการอุปโภคและบริโภค ตลอดจนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจากการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยไม่ได้แบ่งตามระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ ทำให้โอกาสการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีมากน้อยเท่ากัน ดังนั้นระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จึงไม่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูน

5) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งแวดล้อมกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูน โดยใช้สถิติหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า การได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .746 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ (ตาราง 7 ในภาคผนวก ข) แสดงว่า ชาวชุมชนเมืองลำพูนที่ได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมมาก จะมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมค่อนข้างมากด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้อยู่อาศัยในชุมชนได้

รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค ใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ใช้ร่วมในเกมกีฬา ตลอดจนการขายขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้เป็นการเพิ่มรายได้ และรายได้จากการดำเนินการในรูปของกองทุนชุมชน ที่ใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน เช่น การส่งเสริมอาชีพ ทำให้ชาวบ้านมีงานทำและมีผลตอบแทน การได้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเป็นการสนองความต้องการของชุมชน และการจัดการสิ่งแวดล้อมช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ดังนั้น การได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

5.5 สรุป

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมตลอดจนการจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูน พบว่า ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเมืองลำพูนกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เป็นผลพวงมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ ซึ่งส่งเสริมการลงทุนภาคอุตสาหกรรมอย่างมาก จนเกิดผลกระทบไม่เพียงแต่กับสภาพแวดล้อมเท่านั้นแต่ยังส่งผลถึงความสัมพันธ์ในชุมชนด้วย

แต่เนื่องจากชุมชนเมืองลำพูนมีความตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และรับรู้ถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ตนเองและชุมชนกำลังประสบอยู่ จึงทำให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีความสนใจในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและร่วมกันจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง ประกอบกับชุมชนเมืองลำพูนมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมอันเกิดจากระบบเครือญาติและชาติพันธุ์ ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนได้บรรเทาเบาบางลงไปหลายปัญหา โดยเฉพาะการจัดการขยะสามารถประสบผลสำเร็จโดยชุมชนเป็นผู้จัดการและบริหารงานเองทั้งหมด ซึ่งแม้ว่าในระยะแรกจะเป็นการริเริ่มจากภาครัฐก็ตาม

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษา พบว่า นอกจากชุมชนจะมีส่วนสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมแล้ว ภาครัฐและเอกชนก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูนประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากการให้ความร่วมมือสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านงบประมาณดำเนินการและความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ชุมชน ดังนั้นในบทต่อไปจึงได้กล่าวถึง บทบาทของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินงานของเทศบาลเมืองลำพูน และองค์กรเอกชนที่มีส่วนสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองลำพูน